

Crnogorski glasnik

GODINA XV. _ BROJ 88. _ SRPANJ-KOLOVOZ / JUL-AVGUST _ 2014.

PETROVDANSKI SABOR 2014.

NAJZVJEZDANIJI DATUM CRNOGORSKE ISTORIJE	
Petrovdanski sabor u Ronjgima	4
Svečana akademija u Rijeci	10
Dan državnosti Crne Gore svečano proslavljen u Splitu	12
Polaganje vijenaca na obroncima Male Učke	13
Okrugli stol u NZCH: „Aktuelni trenutak Crne Gore“	14
Nikad mladi sportski susreti	16
Trinaestojulski šahovski kup	17
DANI CRNOGORSKE KULTURE 2014.	
„Boje Mediterana & podvodni zapisi“	18
SJEĆAJUĆI SE MIRKA KOVAČA ...	
Dva pisma Miraša Martinovića	20
INTERVJU	
Prof. dr Živko Andrijašević: Uloga Crne Gore u Prvom svjetskom ratu	22
DA SE NIKAD NE PONOVI ...	
Dokumentarni film „Povratak posljednjeg“	25
IZ CRNE GORE I SVIJETA	
Oktoih je i naš odraz 520 godina kasnije	26
Produhovljenost u enigmatičnom prostoru	28
HPD „Briokovo“ na Prokletijama	29
Večer uz Maju Perfiljevu	29
Is Splita u Ljetnju školu na Ivanovim Koritima	30
DJELOVANJE NZCH I VIJEĆA CRNOGORACA	
Portal Zajednice Crnogoraca Split	31
OSVRTI, VIĐENJA, PRIKAZI	
Zastava crnogorska	32
Studija o crnogorskoj međuratnoj dijaspori	34
IZDAVAČKI PODUH VAT CNB „ĐURĐE CRNOJEVIĆ“	
Portal „Petar II Petrović Njegoš“	35
CRNOGORSKI MOZAIK	
Priča o učitelju	36
CRNOGORSKO VEČE U UMAGU	38
U ULOZI PUTOPISCA	
Mišo Dunović: Spalato i Montenegro	39
Milanka Bulatović: Na severu	42
AFORIZMI	
Marinko Mijović: Misli s brdovitog Balkana	44
ANEGDOTE	
Podijelio kao Bog	45
KRATKA PRIČA	
Zuvdija Hodžić: Obraz	46
EVROPSKI FONDOVI I NACIONALNE MANJINE	50
NA ŠEVERU	51
GALERIJA „MONTENEGRINA“	51
DAN DRŽAVNOSTI CRNE GORE	52

Izdavači:
 NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
 I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE
 GRADA ZAGREBA
 Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264
 E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr,
 montenegro@net.amis.hr
 Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
 Za izdavače: dr. sc. Radomir Pavićević i Dušan Mišković
 Glavni i odgovorni urednik: dr. sc. Zoran Drašković
 Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Gerželj, Danilo
 Ivezic, Dragutin Lakić, Nataša Rašović, Dušan Roganović
 Grafička priprema i tisak: Škaner studio d.o.o.
 Rukopisi se ne vraćaju. Naklada/Tiraža 1000

Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna Republike Hrvatske

Čestitamo

Petrovdan

Dan državnosti Crne Gore

Dan ustanka crnogorskog naroda protiv fašizma

RAZGOVOR S PREDSJEDNIKOM ODBORA ZA MEĐUNARODNE ODNOSI I ISELJENIŠTVO SKUPŠTINE CRNE GORE

Radni sastanak s temom „Crna Gora i iseljenici – iseljenici i Crna Gora“ s posebnim osvrtom na predstojeći Zakon o saradnji Crne Gore sa iseljeničtvom, održan je u Crnogorskom domu u Zagrebu 5.7.2014. godine na inicijativu predsjednika Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomira Pavićevića.

Sastanku su u ime Odbora za međunarodne odnose i iseljeničtvo Skupštine Crne Gore prisustvovali predsjednik prof. dr. sc. Miodrag Vuković i savjetnik ovog Skupštinskog tijela Jasmin Bojadžić. U ime NZCH uz predsjednika Radomira Pavićevića prisustvovali su:

članovi Predsjedništva prof. dr. sc. Dragutin Lalović, Borivoje Stevović i Danilo Ivezić; tajnica NZCH Milanka Bulatović; predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb Dušan Mišković; član predsjedništva Zajednice Crnogoraca Splita Miroljub Starčević i član predsjedništva Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb Branko Klikovac.

Sastanak je bio prilika da se u višesatnom razgovoru konkretno analizira što je učinjeno u odnosima Crne Gore i iseljenika, što je i kako sa strane NZCH inicirano i predlagano i u kojoj mjeri su te inicijative i prijedlozi nailazili na pozitivne ili negativne odgovore institucija iz Crne Gore.

„Uvrštavanje problematike iseljenika i politike bavljenja iseljenicima u tzv. prostor Skupštine Crne Gore i u okviru djelokruga rada skupštinskog tijela, u ovom slučaju Odbora za međunarodne odnose i iseljeničtvo, je relativno novijeg datuma – istako je Miodrag Vuković i nastavio – Na ovaj način je Skupština i u organizacionom i funkcionalnom smislu ovo značajno pitanje postavila u središte svoje aktivnosti. Činjenica da pitanje saradnje s iseljeničtvom želi urediti zakonskim aktom i ozbiljnost pristupa njegovom donošenju pokazuje da je ono u posljednjih nekoliko godina uzdignuto na nivo najvišeg državnog interesa. Javna rasprava je završena, zakon se nalazi u postupku rasprave i uobličavanja skupštinskih tijela pa je za očekivati da bi prijedlog mogao ući u skupštinsku proceduru donošenja krajem ove ili početkom slijedeće godine.“

„Naše primjedbe na nacrt Zakona su bile suštinske u cilju povećanja njegove efikasnosti bez ulaženje u pojedine stavke članaka zakona. Jedna od tih načelnih primjedbi jeste i razina rješavanja problematike iseljenika, a to je Skupština Crne Gore, stoga je i poziv za sastanak upućen ovom skupštinskom Odboru – naglasili su predstavnici Nacionalne zajednice. Ono čega se treba kloniti je propisivanje obrazaca način organizacije i djelovanja iseljeničkih zajednica, jer je svaka sredina specifična na svoj način. Najveći broj pitanja vezanih za svoje iseljenike Crna Gora treba i mora rješavati tzv. bilateralom koja onda i poštuju sve specifičnosti sredine. Ozbiljnost posvećivanja države pitanju iseljenika pokazuje se upravo na primjeru donošenja zakona kojim se ono regulira.“ Predstavnici Nacionalne zajednice posebno su pozdravili uvrštavanje u terminološkom smislu primjerenijeg naziva *iseljenici* umjesto do sada korištenog pojma *dijaspora*.

Susret s predsjednikom Odbora Miškom Vukovićem iskorišten je i za potpuniju informaciju o događanjima u Crnoj Gori, aktualnostima kao i pitanjima vezanim uz bilateralne odnose dvije države, među kojima je i pitanje dvojnog državljanstva.

Na kraju je istaknuto obostrano zadovoljstvo razgovorima, kao i potreba nastavka dijaloga sukladno dinamici donošenja Zakona o saradnji Crne Gore sa iseljeničtvom.

*U organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske
i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka
12.VII.2014.g. u Ronjgima održan*

PETROVDANSKI SABOR CRNOGORACA

Višednevna događanja posvećena Danu državnosti Crne Gore i Danima crnogorske kulture u Rijeci, zaključena su manifestacijom *Petrovdanski sabor* – narodnim druženjem u Ronjgima 12. jula ove godine kojim su Crnogorci koji žive u Hrvatskoj obilježili 13. juli, važan datum naše vjekovne istorije, koji od 2006. godine slavimo i kao Dan državnosti Crne Gore.

U uvodnoj riječi, ispred organizatora Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke prisutne su pozdravili predsjednici dr. Radimir Pavićević i Vasilija Vukosavović, zatim dožupan Petar Mamula te Dragan Radulović, predsjednik Matice crnogorske. Svi oni podsjetili su na značaj 13. jula za crnogorski narod i čestitali prisutnima Dan državnosti.

Druženje Crnogoraca upotpunjeno je raznovrsnim kulturno-umjetničkim programom u kojem su učestvovali Grupa „EXODUS“ iz Herceg Novog, pjevač narodnih pjesama Nezo Haverić iz Podgorice, Folklorno društvo „Peroj 1657“ iz Peroja, Zbor „Montenegro“ Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb i Pjevačka skupina „Montenegrini“ Rijeka. Uz pjesmu, druženje i brojna tradicionalna sportska takmičenja vrijeme je brzo prošlo, uz pozdrav: „*Vidimo se dogodine!*“.

Dragutin Lakić

Učesnike Petrovdanskog sabora pozdravili su:

Radomir Pavićević

Vasilija Vukosavović

Petar Mamula

Dragan Radulović

Organizatori su i ove godine pripremili tradicionalnu dobrodošlicu svim učesnicima Petrovdanskog sabora

PREDSTAVLJANJE CRNOGORACA U MEDIJIMA

Na TV Jabuka, 13.7.2014.g. u emisiji „SVI SMO MI PURGERI“, tajnica NZCH Milanka Bulatović govorila je o „Petrovdanskom saboru 2014“, značaju 13. jula u crnogorskoj povijesti, značenju saborovanja, crnogorskoj državnosti, općenarodnom antifašističkom ustanku i ovogodišnjem programu u Ronjgima kraj Rijeke.

Riječ dr. sc. Radomira Pavićevića:

***POSTIGNULI SMO SUGLASJE OPĆIH POLITIČKIH INTERESA MANJINE
KAO GRAĐANA REPUBLIKE HRVATSKE I POSEBNIH INTERESA
PRIPADNIKA MANJINE KAO ZASEBNO PRIZNATIH SUBJEKATA
U HRVATSKOM PLURALNOME GRAĐANSKOM DRUŠTVU***

«Čestitam vam 13. jul, Dan državnosti naroda Crne Gore, koji je znao ne samo čuvati sebe nego i druge čuvati od sebe. Ponosni smo na patriotsku zrelost rukovodstva i građana Crne Gore koji su obnovili crnogorsku državu bez kapi krvi. U tom časnom poslu sudjelovali su i naši članovi. Građani Crne Gore ostvarili su nam i treći oslonac.

Dobro došli na *Petrovdanski sabor*, vjekovno okupljanje Crnogoraca na kojem su se radovali jedni drugima i uspješno obavljenim zadacima od prošlog Petrovdanskog zbora te postigli dogovor za obaveze u narednom periodu.

S ponosom sve vas pozdravljam i čestitam organizatorima na upornosti, pozdravljam sve Crnogorce i Crnogorke i pripadnike svih naroda iz Hrvatske kojima je Crna Gora matična država te naše hrvatske prijatelje koji su i članovi naših udruženja. Pozdravljam i Crnogorce i Crnogorke iz susjednih zemalja. Ovo je 24 naše okupljanje na Petrovdan.

Stabilna kulturna autonomija crnogorskog bića u Hrvatskoj

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske sa svojih 10 udruženja je ojačana povećanjem svoje aktivnosti te u povećanju broja pripadnika Crnogoraca i prijatelja Crne Gore u dijelu naših udruženja. Ostvarila je ova zajednica značajne korake u proteklom periodu – uz visoki stepen integracije u hrvatsko društvo – i u izgradnji stabilne kulturne autonomije crnogorskog bića u Hrvatskoj. To je, u isto vrijeme, naš doprinos izgradnji i demokratizaciji Hrvatske i unapređenju dobrosusjedskih odnosa dva naroda koji služe za primjer drugima.

Naši programi su primjer drugima

Programe kreiramo sa Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore i Maticom crnogorskom te Ministarstvom kulture Crne Gore i drugim manjinama i matičnim narodom u Hrvatskoj, kao i crnogorskim udruženjima iz susjednih zemalja. Ti programi su primjer drugima kako treba raditi i graditi demokratsku volju manjinskih nacionalnih zajednica, ostvarujući značajne rezultate u izgradnji pretpostavki da kao manjina zajednički i koordinirano sudjelujemo u javnom životu Republike Hrvatske. Ostvarili smo značajne iskorake na programskom profiliranju i kvalitetnom duhovnom obogaćivanju crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Naša udruženja i vijeća djeluju kao slobodne asocijacije hrvatskih građana. Postignuli smo suglasje općih političkih interesa manjine kao građana Republike Hrvatske i posebnih interesa pripadnika manjine kao zasebno priznatih subjekata u hrvatskom pluralnome građanskom društvu.

Transgeneracijsko očuvanje crnogorskog identiteta

Programi koje planiramo svake godine su sve interesantniji zbog porasta kvaliteta s ciljem da ostvarimo svojim radom preko naših udruženja nivo koji ostvaruju kulturne institucije županija i gradova u kojima živimo. Dio naših udruženja to je ostvario svojom prepoznatljivosti jer je iz svojih redova izabrao u rukovodstvo ljude koji su shvatili cilj ne žaleći ni truda ni vremena za kreiranje i realizaciju programa. Tu moram istaknuti Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“

Zagreb, koje slijedi dio naših udruženja. U cilju jačanja planiranja i realizacije programa uključene su i mlađe generacije rođene u Hrvatskoj – ali ne u svim udruženjima ! – da polako preuzimaju zadatke kreiranjem svojih programa. Time ostvarujemo transgeneracijsko očuvanje crnogorskog identiteta.

Najveći dio planiranih programa za ovu godinu je realiziran ili je u realizaciji. Uz nekoliko desetaka izložbi iz programa kulturni amaterizam biti će realizirano u potpunosti 6 brojeva „*Crnogorskog glasnika*“. Uz Dane nezavisnosti i Dan državnosti te *Petrovdanski sabor*, u desetom mjesecu realiziramo i *Lučindanske susrete* u Zagrebu.

Tiskane će biti četiri knjige koje trebaju biti predstavljene do kraja ove godine.

Dani crnogorske kulture – naš najuspješniji program

Naš najuspješniji program su *Dani crnogorske kulture*, program kojeg financiraju i Crna Gora i Hrvatska. U tijeku je izložba akademskih slikara iz Crne Gore koja kruži po našim sjedištima udruga. U devetom mjesecu je izložba još dva akademska slikara, kao i filmovi crnogorskih autora kroz 3 dana u sjedištu udruženja. Tome se dodaju dokumentarni filmovi u režiji „Montenegro“ Zagreb, uz nadu da će i ostala društva stvoriti uvjete za realizaciju istih programa u svojim udruženjima. Povećanim angažmanom rukovodstva udruga biti će obnovljena dopunska škola za mlade i kod nas i na Ivanovim koritima.

Izbor kvalitetnog rukovodstva u svakoj sredini

Ključni zadatak u narednom periodu je izbor kvalitetnog rukovodstva u svakoj sredini, i to one koji znaju i hoće raditi u svom udruženju i u zajednici sa novim i mlađim ljudima. Tako ćemo ojačati kadrovsku strukturu, koja će vrijednost programa podići na veću razinu uz posebnu obavezu kreiranja programa posebno iz programa *Kulturni amaterizam*. Taj program decidirano upućuje na procjenu sposobnosti i htjenja svake manjine da se organizirala kadrovski i da je u stanju dati doprinos kulturnim vrijednostima Hrvatske, jačanju svoje prepoznatljivosti u sredini u kojoj djeluje. Tako se stiče i ponos svojoj matičnoj zemlji, uz upoznavanja novih kulturnih iskoraka Crne Gore čime jačamo naše biće.

Imamo dovoljno kadrova

Da bismo to ostvarili moramo učiniti dekulamaciju funkcija. Imamo dovoljno kadrova i nema potrebe da pojedinac ima više od jedne funkcije. Taj zadatak treba učiniti svako udruženje i Predsjedništvo zajednice te sva vijeća. U Predsjedništvo iz svakog udruženja trebaju po ključu biti osobe koje će u toku mandata imati točno definirane zadatke u Predsjedništvu i samo te zadatke, a ne hrpu funkcija uz neznatan učinak u realizaciji. Neka to budu osobe koje izraze želju za koji program će da rade i da predložene obaveze prihvaćaju. Poželjno bi bilo i najefikasnije ako bi iz svakog udruženja i iz zajednice bile po tri osobe koje bi temeljito radile za svaki od pet programa. Tim pristupom bismo najefikasniji bili zato jer nas čekaju sljedeće godine novi zadaci. Integracija podrazumijeva kulturu kao našu legitimaciju odnosno njegovanje, razvijanje i javno afirmiranje naše kulturne autonomije u svim sredinama u kojima živimo. Uspjeh se očekuje od naših članova u svakoj sredini za sebe. Od udruge u Rijeci očekujemo da će prihvatiti prijedlog Predsjedništva da bude organizator susreta Crnogorki i Crnogoraca iz susjednih država za svaki naredni *Petrovdanski sabor*. Time pripremamo sebe da učesnici koji su svojim radom ostvarili realizaciju programa jedanput godišnje posjete Crnu Goru i prezentiraju svoje uspjehe i upoznaju nove kulturne iskorake Crne Gore koje žele realizirati u Hrvatskoj ili sutra u sjedištima naših udruženja u susjednim državama.»

**KULTURNO - UMJETNIČKI PROGRAM
NA PETROVDANSKOM SABORU CRNOGORACA**

Učestvovali su: Grupa „EXODUS“ iz Herceg Novog, pjevač narodnih pjesama Nezo Haverić iz Podgorice, Folklorno društvo „Peroj 1657“ iz Peroja, Zbor „Montenegro“ Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb i Pjevačka skupina „Montenegrini“ NZC Rijeka

Za sjećanje na još jedno druženje na Petrovdanskom saboru

U dvorani Hrvatskog kulturnog doma na Sušaku održana
**SVEČANA AKADEMIJA POVODOM DANA
DRŽAVNOSTI CRNE GORE I 13. JULSKOG USTANKA**

U subotu 12. jula 2014. godine u večernjim satima u dvorani Hrvatskog kulturnog doma na Sušaku održana je svečana akademija u povodu Dana državnosti Crne Gore i godišnjice ustanka protiv fašizma, na kojoj je prisutne pozdravio u ime domaćina Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka - predsjednik, Vasilija Vukosavović. Od gostiju iz Crne Gore prisutan je bio Dragan Radulović predsjednik Matice crnogorske, književnik, književni kritičar, esejist i profesor filozofije.

Zatim su pročitani pozdravni telegrami, a u kulturno-umjetničkom dijelu nastupili su:

Ženska vokalna skupina „Kaljina“ i Alen Polić
Vokalna skupina „Montenegrini“ u ime domaćina NZC Rijeka
Operna pjevačica Ljubov Judčenko Košmerl uz klavirsku pratnju
Vokalno instrumentalni sastav „Exodus“ iz Herceg Novog
i pjevač narodnih pjesama Nezo Haverić iz Podgorice.

Dragutin Lakić

DAN DRŽAVNOSTI CRNE GORE PROSLAVLJEN U SPLITU

U restoranu „Bolero“ u Splitu, Zajednica Crnogoraca Split zajedno sa Vijećem crnogorske nacionalne manjine Grada Splita i Splitsko-dalmatinske županije organizirala je svečanost povodom obilježavanja najvećeg državnog praznika Crne Gore – 13. jula, Dana državnosti.

U predivnom ambijentu, okupilo se 130 Crnogoraca, Crnogorki, prijatelja Crne Gore, a uz gradonačelnika grada Splita Iva Baldasara prisustvovali su: član Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske Angel Mitrevski; umirovljeni admiral i član Zajednice antifašističkih boraca Fridrih Moretti; predsjednik Zajednice antifašističkih boraca i antifašista Splitsko-dalmatinske županije Krešimir Sršen; predstavnici Udruženja Bokelja, Slovenskog kulturnog društva „Triglav“, Ruskog kulturnog društva „Izvor“, Demokratske zajednice Mađara, Kulturnog društva Bošnjaka „Preporod“, Kulturnog društva „Makedonija“, Srpskog kulturnog društva „Preporod“ i likovne udruge Vlaho Bukovac.

Prisutnima su se obratili predsjednik Zajednice Crnogoraca Split gospodin Borivoje Stevović, gradonačelnik grada Splita Ivo Baldasar i umirovljeni admiral Fridrih Moretti.

Predsjednik Zajednice Crnogoraca Borivoje Stevović pozdravio je sve prisutne i zahvalio na odazivu. Posebno je pozdravio najstarijeg člana zajednice Crnogoraca, a najvjerojatnije i najstarijeg Crnogorca u Hrvatskoj, 91-godišnjeg Radomira Popovića i kazao: «Crna Gora obilježava Dan državnosti u znak sjećanja na 13. juli 1878. godine kada je na Berlinskom kongresu priznata kao samostalna država i tada je bila četrnaesta priznata država u Europi i 27. u svijetu. Kroz povijest, 13. jula 1941. godine antifašisti Crne Gore su digli opštenarodni ustanak te u samo par dana oslobodili 2/3 crnogorskog teritorija ... »

Gradonačelnik grada Splita Ivo Baldasar je kazao: «Crnogorskoj nacionalnoj manjini čestitam današnji dan, odnosno Dan državnosti Crne Gore, dan vaše matične države. Inače ne volim službeni naziv nacionalna manjina, jer većina vas živi u Splitu već desetljećima, na kraju svi ste vi Splićani. Pozdravljam i prijatelje crnogorske manjine: Slovence, Srbe, Bošnjake, Makedonce, Mađare i druge ...». Umirovljeni admiral Fridrih Moretti čestitao je svim Crnogorcima u dijaspori i Crnoj Gori Dan državnosti.

„Exodus“, zabavni muzički ansambl iz Herceg Novog osnovan 1967. godine, i crnogorski narodni pjevač Nedžad - Nezo Haverić zabavljali su prisutne crnogorskim i zabavnim pjesmama do kasnih večernjih sati.

Nataša Gerželj

POLAGANJE VIJENACA NA SPOMEN OBILJEŽJE PALIM PARTIZANIMA NA OBRONCIMA MALE UČKE

U danima *Petrovdanskih susreta* Nacionalna zajednica Crnogoraca je i ove godine, 8. jula, položila vijence na spomen obilježje postavljeno blizu mjesta pogibije Svetozara Vučinića i još dva neznana partizana. Vijenci i cvijeće položeni su i nedaleko od tog mjesta, na spomen ploči selu Mala Učka stradalom od ostataka talijanskih jedinica.

AKTUELNI TRENUTAK CRNE GORE I SAGLEDAVANJE NJENE BUDUĆNOSTI

U okviru *Petrovdanskih susreta* u julu 2014. godine, u dvorani Nacionalne zajednice Crnogoraca sa sjedištem u Rijeci, a u organizaciji Zajednice i pripadajućih vijeća za PGŽ i Grad Rijeku, održan je 11.7. razgovor s prof. Draganom Radulovićem, na temu „Aktuelni trenutak Crne Gore i sagledavanje njene budućnosti“.

Moderator razgovora bio je Čedo Janković. On je na početku pozdravio prisutne goste i predavača, kao i ostale prisutne. Među gostima bili su dr. sc. Radomir Pavićević i prof. dr. sc. Dragutin Lalović.

Janković je iznio neke biografske podatke i objasnio cilj razgovora s prof. Draganom Radulovićem.

Naš današnji gost, Dragan Radulović je crnogorski pisac, književni kritičar i esejist. Rođen je 1969. u Cetinju. Diplomirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Devedesetih godina kao student saradivao je u nezavisnom nedjeljniku „Monitor“ i bio član redakcije (kad je „Monitor“ bio procrnogorski). Pošto je diplomirao vratio se u Budvu, gdje je kratko vrijeme radio u gradskom listu „Primorske novine“.

Sada predaje filozofiju u Srednjoj školi „Danilo Kiš“ u Budvi.

Smještaju ga u generaciju koja se često naziva „djecom cvijeća“ crnogorske literature koja u svojim prozama iščitava prije svega, vlastito vrijeme, odnosno Crnu Goru na bespućima postkomunizma i njezinu sveopću dekadenciju.

Piše eseje i književne kritike za razne crnogorske časopise, dnevne listove i tjednike.

Do sad je objavio:

- priča „*Lice koje pjeva*“ je prvi put objavljena 1997.g. u zborniku „*Crnogorska horor priča*“. Sada je uvrštena u Hemonov izbor u Americi za najbolju evropsku priču 2013.;
- zbirku kratkih priča „*Petrifikacija*“ (2001), u kojima je istraživao subverzivne potencijale različitih žanrova (horor, znanstvena fantastika, detektiv);
- zapažen mu je roman „*Auschwitz Cafe*“ (2003. u Crnoj Gori, zatim u Hrvatskoj, NZCH) koji se temelji na istinitom događaju koji se dogodio za vrijeme rata u bivšoj Jugoslaviji, kada su putnici, bosanski Muslimani, izdvojeni iz vlaka Beograd - Bar i ubijeni na stanici Štrpci;
- katalog „*Vitezovi ništavila ili Đavo u tranzicionom Disneylandu*“ (2005., NZCH), to je zbirka kratkih tekstova zamišljenih miješanjem priča, eseja i novinskih tekstova;
- zbirku pripovjedaka „*Splav Meduze*“ (2007. u Hrvatskoj, NZCH);
- dramu „*Pejzaž do pakla ili Propast kuće Marinkovića*“ (2011., NZCH).

Proza mu je prevedena na slovenački, njemački, engleski, italijanski, mađarski, ruski i švedski jezik.

Član je crnogorskog PEN-a, Matice crnogorske i Crnogorskog društva nezavisnih književnika. Dobitnik je nagrade festivala Grada-teatra „Stefan Mitrov Ljubiša“ za književno stvaralaštvo 2009. godine. U maju 2013. izabran je za predsjednika Matice crnogorske.

Zapaženo je njegovo izlaganje na RT CG na temu – identitetsko pitanje Crne Gore. Kao takav izabran je da nam danas ispriča nešto o Aktuelnom trenutku Crne Gore i sagledavanju njene budućnosti.

Profesor Radulović se osvrnuo na stanje u Crnoj Gori kroz raniji i sadašnji Program rada Matice crnogorske. Nedvosmisleno je naglasio ulogu Matice i prije i nakon referenduma o osamostalivanju Crne Gore, na tragu borbe za crnogorski identitet i samostalnost u svim segmentima njenog opstanka. Matica je uvijek spremno reagovala na sve devijacije koje su se pojavljivale iznutra i izvana, a koje bi mogle ugroziti crnogorsku samostojnost.

Prisutni učesnici su kroz niz pitanja pokušali doznati što je bilo i kuda ide Crna Gora. U razgovoru su sudjelovali: Vukašin Jaramaz, Dragutin Lakić, Nikola Lučić, Željko Novaković, Mato Matanović, prof. dr. sc. Dragutin Lalović, Čedo Karanikić, Čedo Janković. Neka od pitanja su bila:

Dvije su akademije nauka već dugo vremena – zna li se do kada? Da li država obije financira?

Vlada je donijela odluku: Da se osnuje Fakultet za crnogorski jezik i književnost na Cetinju. Profesori i studenti Studijskog programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti iz Nikšića su iznenađeni odlukom Vlade o preimenovanju Instituta za crnogorski jezik i književnost u Fakultet za crnogorski jezik i književnost i njegovom preseljenju iz Podgorice na Cetinje. Kako će ova dvojnost završiti – zna li se scenario unaprijed?

Postoje dvije crkve. Kad će se uređivati vlasništvo imovine? Do kada će se trpjeti uplijetanje Amfilohija Radovića u politički život u Crnoj Gori?

Koliko je zaista vrijedna knjiga Vladimira Jovanovića „*Crnogorska pravoslavna crkva između Petrograda i Carigrada*“? Prati je glas da je dosta dokumentovana. Da li je ona uz već postojeću knjigu prof. dr. sc. Živka Andrijaševića dovoljna da razotkrije položaj i trajnost autokefalnosti crkve u Crnogoraca?

Problem sa Hrvatskom oko lokacije podmorskog kabela s Italijom?

Kombinat aluminija i odluka suda u Nikoziji?

U odgovorima je prof. Radulović napominjao da su mu ekonomske teme uglavnom strane te ne može davati zadovoljavajuće odgovore. Međutim, na sva neekonomska pitanja odgovarao je značajki i s uvjerenjem. Naveo je da svakogodišnja ispitivanja javnosti, te rezultati odgovora na uvijek ista pitanja pokazuju sve veći procenat onih koji podržavaju crnogorsko opredjeljenje.

Pitanja i rasprave sudionika su pokazala veliki interes i želju riječkih Crnogoraca za napretkom Crne Gore. Razgovaranje je bilo zaista interesantno, vrijeme je neosjetno proteklo, pa je potrajalo više od 90 minuta. Janković se zahvalio prof. Raduloviću kao i svim učesnicima u raspravi.

Čedo Janković

NIKAD MLADI SPORTSKI SUSRETI

Ovogodišnji, devetnaesti po redu, sportski susreti održani u sklopu tradicionalnog Petrovdanskog sabora Crnogoraca Republike Hrvatske u poznatom izletištu Ronjgi, nedaleko Rijeke i u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, uz sudjelovanje takmičara iz Rijeke, Pule, Umaga, Peroja, Zagreba i po prvi put Udruge antifašističkih boraca grada Opatija, okupili su iznenađujući broj mladih sportaša, u čemu su prednjačili Crnogorci Peroja i Pule.

Drugo prelijepo iznenađenje priredile su mlade i ljupke takmičarke, prijavom za natjecanje u streljaštvu i ostvarenim izvanrednim rezultatima, do sada nezabilježnim u ovoj disciplini. U preciznom i nekoliko puta zbrajanom listom pogodaka (jer brojni su meci završili u istom mjestu!), Puljani su za dva poena pretekli Perojce, a Riječani, Zagrepčane i Opatiju.

Prvim svojim hicem, izbačajem kamena s ramena preko 10 metara, skoro do prvih redova publike, zagrebačko društvo „Montenegro“ obranilo je prošlogodišnju titulu, ispred Peroja i Rijeke, dok je pobjednika u disciplini skok u dalj na skliskom terenu odlučio posljednji skok takmičara iz Peroja. Drugo mjesto osvojila je Zajednica Crnogoraca iz Pule, a treći je Riječanin.

Upravo zbog skliskog terena po prvi put nije potezan konop i nijesu pokazani najjači mišići, ali su zato u šahu, igri će treba više pameti nego snage, ove godine najviše prikazali domaćini turnira Riječani, dok je drugo mjesto iznenađujuće osvojila kombinirana ekipa Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ iz Umaga, a na treće mjesto zasjeli su mladi šahisti iz Društva Perojskih Crnogoraca, inače debitanti na natjecanju.

Tako su ovogodišnji sportski susreti Petrovdanskog sabora iznjedrili novog ukupnog pobjednika i po prvi put osvajača velikog prelaznog pehara, Zajednicu Crnogoraca iz Pule, a sve je, kako nalaže običaj i tradicija, završeno zajedničkim grahom i druženjem.

Živko Pejović - Cuca

U prostorijama Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka održan
**TRINAESTOJULSKI MEĐUNACIONALNI
POJEDINAČNI TURNIR U ŠAHU**

Tradicionalni šahovski kup, koji se organizirana po jedinstvenom pravilniku koji omogućava poraženom natjecatelju u prvom kolu da nastavi takmičenje u borbi za treće mjesto (kako turnir ne bi voljom nemilosrdnog ždrijeba ostao bez ponekog vrsnog šahiste već nakon prvog susreta), okupio je 3.7. u prostorijama Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka preko dvadeset šahista, članova brojnih nacionalnih manjina Primorsko - goranske županije i predstavnike grada Rijeka.

Prvi put na takmičenju je učešće uzela i Zajednica Talijana s tri talentirana mlada igrača koji su već u svom debiju dospjeli do polufinala, a od ostalih predstavnika Slovaka, Mađara, Srba, Bosanaca, Makedonaca, najbolji je bio Hrvat Ante Kunac, pobijedivši ili nadigravši u finalu crnogorskog veterana Jokić Aleksandra.

Prošlogodišnji osvajač brončane medalje, Slobodan Tojaga, nije uspio odbraniti trofej protiv najstarijeg učesnika turnira i najprijetnijeg iznenađenja Miodraga Miše Čupića.

Pobjednik turnira osvojio je pehar, a ostalima je pripala diploma i jedinstvena knjiga „*Šah i stih*“, vrsnih pjesnika i šahista Đure Maričića iz Siska i Dragiše Laptoševića iz Rijeke.

Živko Pejović - Cuca

Izložba slika Sabahete Beke Masličić i Irvina Masličića **Boje Mediterana & podvodni zapisi** otvorena je 30. juna u Gradskoj galeriji Orsola Buje u organizaciji NZCH, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag te Pučkog otvorenog učilišta Buje i uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine. Radove zajedničke izložbe, koju je već vidjela zagrebačka publika (v. broj 86), predstavio je Eugen Borkovskiy, ističući da «ciklus nudi ideju tolerantnijeg pogleda na svijet».

PROSTORI JAVNI, STANJE OSOBNO

Sabaheta Beka Masličić predstavlja kolekciju slikarskih radova, tehnikom ulja na platnu, nastalih unatrag desetak godina. Umjetnica naslovima uokviruje doživljaj vežući ga uz mediteranske prostore. Dojmljivost podastrih slika određuje količina oblika pripuštenih u kadar. Ponegdje se na istom radu naziru slikarski oblikovani detalji pokraj shematski, linijom izvedenih sekvenci. Gestualnost je značajna karakteristika ovih radova. Autorica slike, bogato ispunjene kolorom, primiruje zagasitošću tonova. Motivima je često zanemarena trodimenzionalnost. Umjetnica prenosi dojmove, propitujući kanone pristupa vizualnom oblikovanju, koji ne moraju biti pod svaku cijenu ujednačeni.

Čini nam se da u premisi nisu birani samo uređeni ili egzotični vrtovi već je pažnja poklonjena i zapuštenim terasastim područjima gdje „dresirani“ pejzaž nije prisutan. Na radovima nalazimo ljude koje umjetnica uvodi u svoje vrtove. Ponekad je to oblikovana i čitka figura u nekom činjenju a ponekad su tu samo naznake koje promatrač i ne mora doživjeti kao likove. Time umjetnica aktivira maštu promatrača. Čini nam se da ga želi isprovocirati na njegov doživljaj plasiranog prostora. Navedeni smo na izčitavanje vizualizacija dojmova o trenucima i prostorima gdje umjetničinu pažnju načas privlači detalj i njegova forma a odmah zatim doživljaj cijele sekvence.

Autorica naznačuje scenu / atmosferu asocijativnim formama rijetko definirajući oblike. Naglašavajući impresiju ne brine se o dosljednosti forme. Time postiže nadrealističke asocijacije izvedene ekspresivnim činjenjem. Gradeći sliku trudi se prenijeti snagu odnosa plavog i zelenog medija karakterističnog za mediteransko podneblje. Autorica je manje angažirana recentnim vremenom u kojeg smo svi uronjeni a koje nije blago. Ipak, ponegdje eksperimentira sa ispo- vjednim ili postmodernističkim idejama. Moguće da je zagasita paleta upozorenje na ljepotu krajolika kojeg skoro da više nemamo vremena primijetiti niti doživjeti. Na jednom od radova kao da želi predočiti sve dojmove koje, kasnijom razradom, pretvara u niz. Ili, kolažirane na jednom formatu, kao kratku sintezu, zbir svih doživljenih situacija.

Iako je očito autoričino iskustvo baratanja slikarskom tehnologijom, radovi nose svježinu potrebe za iskazom. Na nekim slikama uočavamo proces čišćenja, pojednostavljivanja oblika / prostora pa oni nose ideju pristupa slikarstvu sredine prošlog stoljeća. Iako je dosljedna svom poimanju oblikovanja, prijenosu doživljaja na dvodimenzionalni format, ona na nekim radovima čini otklon. Prijenos ideje oblika ka ideji doživljaja izjedruje možda najupečatljivije radove ovog ciklusa. U svakom slučaju, prisutna je iskrenost osobne impresioniranosti prostorima sa kojim se umjetnica kreativno saživljava i koje nam podastire na doživljaj. Prepušteni smo mogućnostima svoje osobne imaginacije definirati mogući sadržaj ili, prepustiti se umjetničkoj impresiji i oslušivati odjeke asocijacija.

ZAPISI IZ PODMORJA

Irvin Masličić predstavlja ciklus radova objedinjenih temom podmorja. Slikarski su ovo zapisi autoru poznatih a većini ostalih ljudi skrivenih područja ispod površine mora. Autor iz vizualnog obilja izdvaja motive i detalje koje nabraja i nudi kao nove situacije. Radovi bi se uvjetno mogli podijeliti na isječke koji su znatno povezani sa motivom i na one kod kojih nalazimo otklon od realnog oblika. Pored toga mogla bi važiti podjela na svojevrsne panoramske i na režirane scene. Očita fascinacija podmorjem rezultira nizom radova koji prikazuju, dokumentiraju ili problematiziraju stanje tamo dolje u plavim dubinama. Portreti stanovnika podmorja, većinom riba, predstavljeni su idejom mogućih stanja: mimikrija, hrabar grupni izlaz iz skloništa, primjećivanje moguće klopke, čekanje plijena.

Oblikovanje, likovno predstavljanje podmorja podliježe drugačijoj kritici i komentaru jer je podvodni svijet mnogima nedostupan. Promatrač se najčešće mora osloniti na ideju atmosfere i krajolika podvodnog svijeta kojeg mu nude fotografije ili poneki umjetnik poput Irvina. Tako je kreativcu dozvoljena sloboda prisposobljavanja osobnih zapažanja i dojmova. To prikriveno područje svijeta autor predstavlja na način da nam ponekad podastire realne situacija a ponekad kompilira elemente uvodeći značenja.

Masličić tradicionalno pristupa motivu. On se „bori“ između doživljaja trenutka uz oblik i njegovog likovnog interpretiranja. Ponekad grubo slojevite a ponekad ugladene površine radova ispunjene su umjerenim kolorom i izvedene različitim intervencijama. Plavetnilo koje očekujemo ponekad je zamijenjeno nekim drugim kolorom kojim autor unosi nove asocijacije. Poneke intervencije linijama naznačuju spontanost. Unutar ovog niza radova nalazimo odlična kompozicijska rješenja. Smjeli izrezi kadrova unose dodatnu dramatiku.

Irvin Masličić želi komunikaciju s promatračem pa je često narativan. On izrezuje izabrane sekvence podmorja nudeći nam tematizirane scene. Ponekad nudi usporedbu situacija u vodenom plavetnilu sa stanjem našeg odnosa prema stanovnicima podmorja. Tu je scena udice i ribe. Mi smo pred ovom slikom na strani ribe i nadamo se da riba neće zagristi. No, kad smo u poziciji ribolovca, mijenjamo mišljenje. Tako nas autor indirektno upozorava na lažni moral. Odmah se pojavljuje misao o interesima grubog kapitala, profiterstva i religija. Svjedoci smo licemjernog stava da se sve može ali tako da nitko ne vidi. Javno se smije samo ono što je određeno pravilima a što najčešće frustrira većinu stanovnika zapadne civilizacije. Nevjerojatno je da po kućama držimo i održavamo akvarije i imamo ljubimce sa kojima suosjećamo a da bez problema pojedemo sardinu ili neku drugu ribu.

Do novih konotacija dovedeni smo prepoznajući dezen na slici Akvarijum. Ovaj rad nosi ekološke konotacije jer problematizira suvremeni odnos zapadne civilizacije prema „dresiranoj“ prirodi za koju se smatra da ljudskoj vrsti mora biti pokorna. Ovaj rad uvodi domišljanje o kineskoj, istočnjačkoj strategiji oblikovanja koja, iako ima stroge kanone, oblik ne dokumentira na način posjedovanja već ga nudi kao situaciju suživota. Zapravo nam cijeli ovaj ciklus nudi ideju tolerantnijeg pogleda na svijet. Jer, ako nešto ne poznajemo ili ne volimo to ne znači da to ne moramo poštovati.

Eugen Borkovsky

Sjećajući se velikana južnoslovenske književnosti, na godišnjicu njegove smrti (19. avgust) objavljujemo dva pisma koja je Mirku Kovaču bio uputio crnogorski pisac Miraš Martinović, jedno 3. juna, a drugo 19. avgusta prošle godine. Oba ta pisma – pod naslovom „Dok gledah rijeku Naro“, odnosno „Traktat o duši“ – uvrščena su u nedavno objavljenu knjigu Miraša Martinovića „Sašaptavanje s memorijom“, a sa zahvalnošću ističemo da nam ih je gospodin Martinović ljubazno ustupio za objavljivanje prilikom boravka u Zagrebu, u maju mjesecu, na predstavljanju posljednje knjige Mirka Kovača „Vrijeme koje se udaljava“ (v. prethodni broj „Crnogorskog glasnika“).

Miraš Martinović:

DOK GLEDAH RIJEKU NARO

Mirku Kovaču, umjesto pisma

Podne je u Mostaru. Malo oblačno. Treći je juni. Sjedim na terasi jednog caféa, sa divnim pogledom na Most. Luk koji premošćuje dvije obale. Sa puno turista koji prelaze sa jedne na drugu stranu.

Prilikom jedne ranije posjete ovom gradu, na jednom kiosku sam vidio *Vrata od utrobe* (sarajevsko izdanje, čini mi se), ali je tada ne kupih. Danas sam to poželio, uputio se ka kiosku, nije je bilo. U međuvremenu je to učinio neko drugi. Znak da se knjige čitaju, radost nije izostala.

U nekoliko mostarskih knjižara, tražio sam svesku, svesku za knjigu o Njegošu koju odavno kanim da napišem. Nakon što prepješalih mnoge ovdašnje ulice, i nakon što obidoh mnoge knjižare, nađoh svesku koja bi mogla prihvatiti budući rukopis, za koju je možda došao čas.

Sve ima čas svoj, pa i knjige! Ne tražimo mi njih uvijek. One nas traže.

Možda nije slučajano ni ovo prijepodne, baš na ovoj treasi (ništa nije slučajno!) na kojoj mi se javi vizija i u njoj Njegoš u Trijestu. Osjetih ushićenje, kojim je bio obuzet dok je gledao igračicu Floru, zvijezdu tršćanskog tetara, kojoj je i posvetio nekoliko stihova u pjesmi *Tri dana u Trijestu*. Možda je ona bila povod ovoj pjesmi, iz koje za ovu priliku, izdvajam stihove njoj posvećene:

*Gledajući gracioznu Floru,
Sjajnu zvijezdu trestanskog teatra,
Koja odmah zefirim poletom
I pogledom svojim očaranim
Paka' u raj može pretvoriti,
K'o Danica iza mračne noći
Što zasmija lice Uranovo.*

Jedno poglavlje moje buduće knjige, koja već ima i naslov, ali ću ga još držati u tajnosti, biće u znaku Trije-

sta i graciozne Flore. Koji je ovjekovječila pjesma *Pustinjaka cetinjskoga*.

Sjutradan, nakon viđenja u tršćanskom teatru, poslao joj je cvijeće krišom, kako vijest ne bi stigla do Cetinja i ruskog Sinoda.

Dok gledam rijeku Naro, ovog prijepodneva, dolaze mi odnekuda, iz mora sjećanja, oni koji su je gledali, kako i ja. U nekom jutru, podnevu ili predvečerju. I oni koji su je gledali noću. Dolaze mi svi koji su je gledali, kao što je sada gledam ja.

A mnogi su je gledali, i prošli, a ona teče. Ona traje u svom prolaženju.

Njihovi pogledi žive. Pogledi onih koji su ovdje živjeli, na ovim njenim obalama: Iliri, Grci, Rimljani, Sloveni, Kelti. Kelti su sigurno ovuda prošli. I Dalmati u svom pohodu na Daorson*. Od kojeg ne osta ni kamen na kamenu. Od godine 43. prije Hrista, taj grad živi u ruševinama.

Mnogi narodi su se smijenili na ovim obalama, bili su i prošli su. A ona i dalje teče, nezaustaviva u svom toku.

– Je li to vrijeme koje se udaljava? – pitam se. Ono vrijeme za kojim ti tragaš u knjizi koju pišeš i koju mi, tvoji prijatelji i poklonici, očekujemo s velikom znatiželjom.

I dok danas gledam, silovitu Naro, osjećam u sebi neku drugu rijeku, koja me neumitno odnosi obalama nepoznatog mora, čije talase osjećam.

Istu rijeku koju je osjetio onaj filozova iz Efesa, kojeg nazvaše *mračnim* ...!

No, svejedno, tješe me vode ove zelene rijeke, koju Rimljani kada stigoše na njene obale, nazvaše Naro!

Mostar, 3. jun 2013.

* Ilirski grad u blizini Stoca u Hercegovini.

Miraš Martinović:

TRAKTAT O DUŠI

U sumrak, dana 19-toga avgusta, Jevrem mi saopšti vijest ...

Prvo bih da te pitam: Živi li duša poslije?

To ne znavaše ni onaj mudrac drevni
Što prije pet hiljada godina razgovaraše sa svojom dušom
U Egiptu.

U to ne bijaše siguran ni Platon
Iako je govorio svojim učenicima:
Na kraju ipak ostaje duša.

Al' to je slaba utjeha.

To ne znavaše ni Pustinjak cetinjski
Iako o duši mnogo pjevaše
I vjerovalaše u besmrtnu iskru njenu.

A u pismu dr Marinkoviću, negdje uoči smrti, napisa:
*Ja sam dušu čovečesku predstavljao za
Neki tajanstveni fokus, koja, kako se razdvaja
Od tijela, sine hitrom zračicom i zapali
Besmrtni plamen našega vječnoga života
I blaženstva na nebesima.*

Ti bi sada trebalo
Da nam kažeš o duši nešto izvjesnije.
Živi li ili ne? Šta se dešava sa njom kad se
Od tijela odvoji ... ? ...

Sada već možeš govoriti iz sopstvenog iskustva
Kako bi upotpunili ovaj maleni traktat
O duši, kojemu si ti povod.

Dok čekam tvoj odgovor
Htio bih da ti saopšim nešto sa ovoga svijeta,
Neku malu sitnicu makar.

Nijesam baš siguran da će do tebe doći,
Kao što nijesam siguran ni da će mi od tebe doći
Odgovor koji tražim. Sada, kada je, možda,
Suvišan svaki odgovor.

Dva svijeta, koji nas razdvajaju,
Ne dodiruju se nigdje i ne razumiju se.

Pa, ipak, neki detalj sa ovog svijeta
Iz današnjeg dana:

U brdima su tutnjeli gromovi.
Munje su šarale nebom
Ispisujući veličanstveni rukopis

Al' ne pade kiše.

Zemlja je i dalje žedna kao
Ona Eliotova *Pusta zemlja*.

Ljeto ide svome kraju
I ovo ljeto.

Sa njim i ti ode. Ne znajući do posljednjeg trena
Da će biti posljednje tvoje ljeto,
Kao što ni mi nijesmo znali.

Vrijeme koje se sve više udaljava
Zastalo je
Na trenutak.

Sada nam je jedino preostalo
Čitanje knjige sa tim naslovom.
I to je sve! ... Što ostaje! ...

Ipak, istina je ono što Plinije Stariji zapisa
U djelu ***Naturalis historia***:
*Ali od čega se zapravo sastoji duša? Od kog materijala?
Gdje je njena svijest? Kako ona može da vidi,
Čuje i osjeća? Za šta ona treba da
Koristi čula i šta ima
Da ponudi mimo njih? I gdje onda obitavaju
Sve te stotinama godina
Stare duše ili sjeni i
Koliko ih je? To su slaboumne,
Djetinjaste laži smrtnika
Koje pohlepno žele da nikad
Ne umru.*

Eto, šta kaže Plinije Stariji.

A ti, i dalje šutiš
Znači, da se slažeš sa njim.

I da je ono tvoje
Ruganje s dušom
Opravdano.

Kralje, 19. avgust 2013.

Iz lista POBJEDA prenosimo razgovor Marije Jovičević sa dr Živkom Andrijaševićem, profesorom Univerziteta Crne Gore i uglednim historičarem, koji predaje Istoriju Crne Gore u Novom vijeku i Istoriju Balkana u Novom vijeku i koji je do sada objavio desetak knjiga i više od 200 naučnih radova.

ULOGA CRNE GORE U PRVOM SVJETSKOM RATU

POBJEDA: *Prof. Andrijaševiću, na početku nam recite kako je Crna Gora ušla u Prvi svjetski rat?*

– Za razliku od prethodnih ratova u kojima je učestvovala, Crna Gora je ušla u Prvi svjetski rat bez unaprijed pripremljenih ratnih ciljeva ili posebnog državnog interesa. U ovaj rat ona se morala uključiti, prije svega zbog obaveza koje je imala prema Rusiji. Ili, bolje rečeno, zbog potpune zavisnosti od Rusije. Čim je Rusija, dva dana nakon austrougarske objave rata Srbiji, naredila mobilizaciju, bilo je neminovno da to učini i Crna Gora. Da ste nekoga od zvaničnika na Cetinju tada pitali: što je naš cilj u ovom ratu?, on bi vam jedino mogao odgovoriti: da pobijedimo Austro-Ugarsku. Tek je početkom 1915. godine kralj Nikola pravio neke planove o stvaranju „velike“ Crne Gore, koji su bili nerealni i megalomanski. Sve u svemu, u rat je Crna Gora ušla bez cilja i ikakvog državnog plana ili interesa. Uostalom, kome bi se ulazilo u sukob sa Austro-Ugarskom, nepunu godinu nakon završetka Balkanskih ratova i nakon ogromnih ljudskih i materijalnih žrtava? Napokon, do rata nije bilo ni Srbiji. Ona jeste znala da je njen sukob sa Austro-Ugarskom neminovan, ali ga je planirala za neko drugo vrijeme.

POBJEDA: *Možete li nam ukratko navesti događaje po kojima se najbolje prepoznaje učešće Crne Gore u Prvom svjetskom ratu?*

– U vrijeme objave rata, crnogorska je vojska bila podijeljena u šest divizija, sa ukupno mobilisanih 35.000 vojnika. Kasnije će, dodatnom mobilizacijom, taj broj biti povećan na 45.000, pa na 48.000 vojnika. Naspram crnogorske vojske, nalazilo se na početku rata oko 72.000 austrougarskih vojnika. Tokom prve ratne godine, između crnogorske i austrougarske vojske nije bilo sukoba velikih razmjera ili intenziteta, niti su zaraćene strane izvodile velike operacijske zahvate. Tokom septembra i oktobra 1914. crnogorska vojska je zauzela Goražde, Foču i Rogaticu, i došla nadomak Sarajeva. Krajem 1914. došlo je do zatišja, koje će potrajati do oktobra naredne godine. Tokom ovog zatišja, crnogorska vojska, juna 1915. godine, zauzima Skadar. Krajem 1915. dolazi do sukoba u dolini Tare, gdje je crnogorska vojska pokušavala da zaustavi austrougarsko nadiranje prema Mojkovcu, i dalje prema Mateševu. Odbranom položaja dolinom Tare do Mojkovca, crnogorska vojska je sprječavala da austrougarske trupe prodru ka Mateševu i tako presijeku put kojim se srpska vojska povlačila prema Podgorici i Skadru. Austrougarska ofanziva na Crnu Goru doživjela je vrhunac januara 1916. godine, a njen cilj je bio – potpuno uništenje crnogorske vojske. Najprije je 6. januara došlo do napada jakih austrougarskih snaga na sektor Mojkovac-Levertara, čime je počela operacija koja je u historiografiji poznata kao Mojkovačka bitka. Mojkovačka bitka bila je najveća crnogorska bitka u Prvom svjetskom ratu i njena najveća pobjeda. U isto vrijeme, januara 1916. godine, započinje i austrougarska ofanziva na Hercegovačkom i Lovčenskom frontu, koja će završiti austrougarskim osvajanjem Lovćena i Cetinja. Ubrzo će kralj i Vlada napustiti zemlju, a crnogorska vojska će biti raspuštena.

POBJEDA: *Svjedoci smo da se i danas iznose neki kritički sudovi o ulozi Crne Gore u Prvom svjetskom ratu, u kojima se optužuje za nečasno držanje. Što mislite o takvim interpretacijama?*

– Poznate su mi te optužbe, koje su se javile još dok je rat trajao. Tada su o ulozi i držanju Crne Gore podmetali i insinuirali zvaničnici i propagandisti srpske vlade, želeći da moralno i politički diskredituju Crnu Goru i njenu dinastiju pred evropskim saveznicima. Srpska vlada je radila na stvaranju jedinstvene države na čijem će čelu biti dinastija Karađorđević, i za ostvarivanje takve namjere postojao je samo jedan problem – Crna Gora. Naravno, Crna Gora je bila „problem“ sa međunarodnopravnim legitimitetom. Zato je trebalo diskreditovati djelovanje crnogorske vlade i kralja Nikole. Tačnije, trebalo je pribaviti opravdanje za ono što je izvedeno 1918. godine. Svrgavanje di-

nastije Petrović-Njegoš trebalo je da izgleda kao pravedna kazna za nacionalnu izdaju koju su počinili. Slične optužbe izriču se i danas, samo što se takvim optužbama umjesto političkog, daje značenje naučnog stava. Naravno, opet se podvaljuje na isti način. Evo najnovijeg primjera. Baš ovih dana jedan srpski historičar, profesor Univerziteta i akademik SANU, tvrdi da je kralj Nikola svim silama sabotirao dještva crnogorske vojske, te da je „likovao kada je gledao te jadne i nesrećne Srbijance ... kako prelaze i povlače se preko Crne Gore.“ (NIN, 26.6.2014.) Da je kralj likovao, svjedoči, navodno, italijanski poslanik na Cetinju. To je, naravno, potpuna neistina. Kao dokaz da ovaj historičar govori neistinu, navodim rečenicu o istom događaju iz njegove knjige „*Italija i Crna Gora 1914-1925*“ (1998), u kojoj kaže da je kralj Nikola „bio zapanjen i razočaran onim što je video“ (str. 172). Dakle, daleko od bilo kakvog likovanja nad „jadnim i nesrećnim Srbijancima“. Eto, tako se plasira „naučna istina“ o Crnoj Gori u Prvom svjetskom ratu. Vjerujte da u njegovim tumačenjima ima više insinucija o Crnoj Gori nego o Austro-Ugarskoj, što je vrlo interesantno.

POBJEDA: Crna Gora je u potpunosti imala časno držanje u Prvom svjetskom ratu?

– Iako iznurena tek završenim Balkanskim ratovima, Crna Gora je dala svoj politički, vojnički i ljudski maksimum. Ona je uvažila svoje saveznike i pošteno se držala prema njihovim interesima u ovom ratu. Sama činjenica da je Crna Gora u Prvom svjetskom ratu imala 20.000 poginulih i ranjenih vojnika, ili nešto manje od 10% cjelokupnog stanovništva (ako se imaju na umu granice Crne Gore prije balkanskih ratova), dovoljno govori o osnovanosti ovih optužbi. Ili činjenica koja postoji u zvaničnim austrougarskim izvještajima da su prilikom osvajanja Lovćena napadači izgubili 1.260 vojnika! To jasno ukazuje da Crna Gora nije imala tajnih računa sa neprijateljem. Možete li da zamislite fingiranu bitku u kojoj jedna strana izgubi 1.260 ljudi? Ali, neko ni danas neće da uvaži činjenice. Da je Crna Gora uistinu imala neke tajne račune sa Austro-Ugarskom, ona se ne bi onako žrtvovala na Mojkovcu. A da se nije žrtvovala, već da je omogućila austrougarskoj vojsci da spriječi povlačenje srpske vojske do Skadra, zadugo je sa srpske strane ne bi imao ko optuživati za izdaju.

POBJEDA: Da li se danas, u crnogorskoj historiografiji, posvećuje dovoljna pažnja ovim važnim naučnim pitanjima?

– Nažalost, ne samo da se ne posvećuje pažnja ovim naučnim pitanjima, nego ni drugim pitanjima, koja su jednako značajna za razumijevanje naše prošlosti. Broj historičara koji se istraživački bave važnim temama iz nacionalne prošlosti je izuzetno mali, o čemu najbolje svjedoči broj publikovanih naučnih radova. Nema ni značajnih naučnih projekata iz historiografije, poput izdavanja značajnih edicija izvora ili velikih istorijskih sinteza. Posljednja istraživački utemeljena knjiga o Crnoj Gori u Prvom svjetskom ratu pojavila se 1969. godine! U našem vremenu pojavljuju se uglavnom neki plagijati i kompilacije bez ikakve naučne vrijednosti. A nije da u našim arhivskim institucijama nema upotrebljive građe o ovom periodu. Primjera radi, samo je manjim dijelom iskorišćena građa crnogorskog Ministarstva vojnog, koja se odnosi na operacije crnogorske vojske. Gotovo u cjelosti je neiskorišćena građa o životu crnogorskog društva tokom rata, a posebno građa o životu naših primorskih gradova koji su bili u sastavu Austro-Ugarske (Budva, Kotor, Herceg Novi). Mi čak nijesmo naučno obradili ni podatke iz crnogorske štampe koja je izlazila tokom Prvog svjetskog rata. Ovakvo stanje istorijske nauke u Crnoj Gori može uticati da za vrlo kratko vrijeme budemo primorani da za obradu najvažnijih događaja iz istorije Crne Gore angažujemo ljude sa strane. To što mi imamo Katedru za istoriju na Filozofskom fakultetu i Istorijski institut, ne znači mnogo ako ove institucije nemaju i određeni naučni proizvod.

POBJEDA: Možemo li da ustvrdimo da nam je 1918. godine učinjena nepravda?

– Nesumnjivo da je prema Crnoj Gori učinjena nepravda. Obično se dešava da nakon rata poraženi ostanu bez vladara i države, dok je u ovom slučaju takva sudbina zadesila pobjednika. Crna Gora je kao država nestala čim je pobijedila saveznička koalicija kojoj je pripadala. Ali, ako je zarad ostvarivanja jedne koncepcije velikih sila morala nestati kao država, i ako je morala biti detronizovana njena dinastija, nije se morala praviti farsa zvana Podgorička skupština, i nijesu se sile pobjednice morale izrugivati sa Crnom Gorom, njenom državnošću i njenim vladarem. To što su velike sile planirale da učine na Balkanu, mogle su učiniti sa malo više uvažavanja Crne Gore i njene dinastije. Crna Gora i njena dinastija zasluživale su uvažavanje velikih sila zbog svog držanja u Svjetskom ratu, ali i zbog svoje cjelokupne istorijske uloge i značenja.

POBJEDA: Da li je bilo šanse da se očuva crnogorska državnost?

– Nažalost nije. Velike sile pobjednice su odlučile da nakon završetka rata na Balkanu stvore veliku južnoslovensku državu pod dinastijom Karađorđević, čime je stavljena tačka na crnogorsku državnu nezavisnost. Uzaludna je bila svaka pobuna i svako pozivanje na pravo i pravdu, jer su političke koncepcije velikih sila otporne na memorandume i deklaracije onih koji njihovim koncepcijama smetaju. Mi moramo znati da se o državama na Balkanu i sudbini balkanskih naroda, nikada ne odlučuje samo na Balkanu. Narodi koji su to u pravo vrijeme shvatili, riješili su sebe mnogih briga i problema. Ali, da ne budemo nepravedni prema silama pobjednicama koje su odlučile da se 1918. ukine crnogorska država. Ovu je ideju imala i Rusija još 1913. godine, i ona bi, da su događaji išli nekim drugim tokom, taj svoj plan sprovela u djelo. Računalo se da je 1913. godine Crna Gora završila svoju državnu misiju, a već 1917. godine smatralo se da je ona smetnja da se Balkan nakon rata uredi na poželjan način. No, ponekad nije problem kada nestane država, ako ta država ima intelektualnu i političku elitu, ako ima institucije čije trajanje ne zavisi od sistema vlasti ili raspodjele političke moći. I naravno, ako ima ko da čuva njenu državnu ideju. Oni koji su poslije 1918. godine bili nosioci te državne ideje, bili su premale snage da išta ozbiljnije promijene. Na sreću, lijeva ideja je ubrzo došla u Crnu Goru.

POBJEDA: Vi ste član Koordinacionog odbora za obilježavanje stogodišnjice Prvog svjetskog rata. Na koji će način ovaj jubilej biti obilježen u Crnoj Gori?

– Vlada Crne Gore je 12. decembra 2014. godine formirala Koordinacioni odbor za obilježavanje stogodišnjice Prvog svjetskog rata, želeći da Crna Gora različitim manifestacijama, projektima i programima učestvuje u ovom evropskom jubileju. Na aktivno učešće u obilježavanju ovog jubileja obavezuje nas naše historijsko značenje i uloga u ovom sukobu. Crna Gora je bila jedna od osam zemalja učesnica rata 1914. godine, što dovoljno govori ne samo o našem posebnom mjestu u ovom velikom historijskom događaju, već i o našoj obavezi, i pravu, da danas, prilikom obilježavanja jubileja, budemo u istom redu s najvećim evropskim državama, kao što smo i tada bili. Podsjećanjem na ovakvu historijsku ulogu Crne Gore u Prvom svjetskom ratu, mi iznova afirmišemo tradicije crnogorske državnosti, ali i podsjećamo na okolnosti i posljedice gubitka nezavisnosti. Obilježavanje ovog jubileja dobra je prilika da ukažemo i na vrijednosti i vrline crnogorskog društva, koje su se u ovom velikom sukobu pokazale. Mi, zaista, imamo razloga da obilježavamo ovaj jubilej. Naravno, ima „mudraca“ koji ne razlikuju obilježavanje od proslavljanja, pa tvrde da ćemo slaviti poraze, pogibije i gubitak države. Mi ćemo podsjećati na te događaje na naučno utemeljen i civilizovan način, uvjereni da je najvažnija funkcija historijskog podsjećanja da afirmiše vrijednosti do kojih jedno društvo drži. Upravo zato, naša država treba da obilježi jedan veliki događaj u kome je učestovala, što je mnogo bolje nego da neka druga država to učini umjesto nje. Kao što se može saznati, za obilježavanje ovog jubileja tokom 2014. godine, planirana je Svečana akademija u Podgorici, na kojoj će govoriti predsjednik Vlade, zatim međunarodni naučni skup „Crna Gora i crnogorsko pitanje u Prvom svjetskom ratu“, u organizaciji Matice crnogorske, kao i čitav niz drugih aktivnosti u institucijama obrazovanja, nauke i kulture.

POBJEDA: Danas se dosta raspravlja o atentatu u Sarajevu. Kakvo je Vaše mišljenje o ovom događaju? Ko stoji iza atentata?

– O atentatu u Sarajevu mislim isto što i o atentatu na kralja Aleksandra u Marselju, i znam da od bilo kojeg atentatora možete napraviti nacionalnog heroja, samo ukoliko ubijenom date značenje koje vam odgovara. Ne sporim da treba poštovati ljude koji su spremni na najveću ličnu žrtvu zarad svojih ideala, ali je, prema mojem mišljenju, u nacionalnoj istoriji važnije pitanje dugoročnog smisla nego trenutnog gesta. A što se tiče pitanja: Ko stoji iza atentata u Sarajevu?, mogu Vam reći da je zahvaljujući jednoj od najboljih jugoslovenskih historiografskih studija XX vijeka, Dedijerovoj knjizi „Sarajevo 1914“, odgovor uglavnom poznat. Ako ja umijem da čitam, atentat nije djelo neke vlade, već dvije tajne službe, koje su decenijama funkcionisale kao majka i kćerka. Posredno i treće, koja se nije naročito trudila da ih spriječi. Da historičari imaju neki forenzički centar, onda bi lako utvrdili da je iz istog oružja pucano na knjaza Danila, kneza Mihaila Obrenovića, kralja Aleksandra Obrenovića i, naravno, Franca Ferdinanda.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 6. jul 2014.g.)

Dokumentarni film o Olegu Mandiću prikazan u NZC Rijeka

„POVRATAK POSLJEDNJEG“

Potresna priča opatijskog dječaka, posljednjeg zatočenika koji je živ napustio najozloglašeni nacistički logor

Povodom Dana antifašističke borbe Republike Hrvatske 17. juna, u prostorijama Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka prikazan je film „*Povratak posljednjeg*“ autora Igora Paulića. Gost na projekciji filma bio je sam učesnik strahota iz Aushwitza, Oleg Mandić te autor glazbe Goran Troha.

U filmu se Mandić vraća na to mjesto užasa kako bi s nama podijelio svoja potresna i krajnje smirena svjedočanstva i odveo nas u obilazak njegovih prostorija smrti. Mandić je odjeven u bijelo. Njegova odjeća je snažni kontrast u odnosu na sivilo i hladnoću prostora u kojem je kao 11-godišnji dječak proveo osam mjeseci. Njegova svjedočanstva izmjenjuju se s arhivskim materijalom koji su snimili saveznici nakon oslobađanja logora.

Emocije u Paulićevu filmu još snažnije podcrtavaju Mahlerove i Trohine partiture. Na kraju filma Mandić simbolično zatvara kapiju Aushwitza, kao što ju je zatvorio i kad je kao dječak posljednji izašao s bakom i majkom iz tog istog logora. Jer iza njega više nitko živ u njemu nije ostao.

Dragutin Lakić

Iz razgovora Adrijane Đorojević sa svjetski poznatim akademskim slikarom Dimitrijem Popovićem – u kojem on za POBJEDU iznosi i svoja zapažanja o kulturnom značaju prijestonice i crnogorske kulturne baštine – izdvajamo dio o nastanku grafičke mape „Oktoih 1494- 2014“. Mapa je nastala kao izraz njegovog nadahnuća kojim odaje počast duhovnoj i estetskoj vrijednosti Oktoiha prvoglasnika, najstarije štampane knjige na slovenskom jugu. Ugledni umjetnik je nosilac projekta Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba u okviru kojeg će ove godine biti održan znanstveni skup „520 godina Oktoiha“. U radu tog skupa ušestvovalaće eminentni povjesničari, književnici i povjesničari umjetnosti iz Crne Gore i Hrvatske.

OKTOIH JE I NAŠ ODRAZ 520 GODINA KASNIJE

Činjenica da je prije 520 godina u Crnoj Gori, u specifičnim historijskim okolnostima, objavljen Oktoih prvoglasnik, za Dimitrija Popovića znači puno. Za Popovića, u opštem civilizacijskom smislu, značaj Oktoiha je poseban: „Tim prije što je tridesetdevet godina nakon Gutenbergove Biblije, ovdje, na prostoru ondašnjeg podlovcenskog dolca, štampana knjiga, prva te vrste na slovenskom jugu“. Ta historijska činjenica, prema riječima Popovića, Crnu Goru stavlja u red zemalja koje u svojoj burnoj prošlosti, s obzirom na ratove i razaranja, socijalne nevolje, nijesu zapostavile potrebu za kulturnim razvojem. „To je bitan činilac za specifičnost našeg identiteta“, kaže Popović.

Povodom obilježavanja ovog jubileja uskoro će u Nacionalnoj biblioteci „Đurđe Crnojević“ na Cetinju biti predstavljena grafička mapa „Oktoih 1494-2014“ autora Dimitrija Popovića. Tom prilikom biće izloženo osam grafičkih listova, rađenih u tehnici litografije, koji čine likovnu cjelinu mape. S obzirom da je grafička mapa izrađena u limitiranom izdanju od 100 primjeraka, izložba će omogućiti da se šira javnost upozna sa kompozicijama ovog ekskluzivnog izdanja.

A.Đ.: Pored štamparsko-estetske vrijednosti, koji značaj ima Oktoih prvoglasnik?

– Upravo u tome što je, današnjim rječnikom kazano, knjiga kulturni proizvod koji je ostavio trag u daljnjem kulturnom razvoju na ovim našim prostorima. Premda se radi o crkvenoj knjizi, dakle „štivu“ religioznog sadržaja, knjiga kao artefakt u svom karakteru tehničke reprodukcije nužno djeluje na oplemenjivanje, na obogaćenje ljudske prirode. Omogućuje razvoj svijesti u smislu informativnog obogaćenja i inspirativnog poticanja na čovjekovu potrebu da se izrazi. Stoga je Oktoih knjiga koja je inicirala druge knjige. Temelj je naše pismene tradicije. U nekom simboličkom smislu, svaka savremena knjiga koja se pojavi u Crnoj Gori svoje izdavanje duguje Oktoihi. Time se potvrđuje geneza naše pismenosti.

A.Đ.: Kojom bi metaforom bilo najprikladnije označiti Oktoih kao knjigu?

– Sigurno bi se našlo puno metafora. Jednom sam ovu crkvenu knjigu označio kao Sveti Gral, jer je i medij knjige traganje za misterijom postojanja u duhovnom i materijalnom smislu. Danas mi se nameće metafora knjige kao ogledala, u smislu metafizičkog i historijskog značaja. Jer, religijski i svjetovni aspekt ljudske misli projektuju se u ogledalu vremena u kojem nastaju, a knjiga je najkompleksniji medij toga zrcaljenja, koji se odražava u sva ostala vremena. Zar nije i Oktoih u izvjesnom smislu ne samo odraz svoga vremena, nego u onom borhesovskom smislu i odraz nas

CRNOGORKIN BUNAR ŽELJA

Krajem prošle godine na Dvorskom trgu na Cetinju otvoren je „*Crnogorkin bunar želja*“, rad umjetnika Dimitrija Popovića. Bunar, kroz modernu skulptorsku formu blisku minimalističkoj koncepciji, predstavlja spomen crnogorskoj ženi. Unutrašnjost bunara krasi u plitkom reljefu izrezbaren lik Crnogorke, a kroz vodu koja kao simbol života neprestano teče, svaki posmatrač u njenom staklenom liku vidi i svoj lik. Bunar je postao atrakcija i svakodnevno privlači mnogobrojne turiste koji ubacuju novčiće, kao ritualni čin za ispunjenje želja.

„PROCES KAFKINOGA PREOBRAŽAJA“ I U CRNOJ GORI

Nakon prošlogodišnjeg hrvatskog izdanja novele Dimitrija Popovića „*Proces Kafkinoga Preobražaja*“, koje je zajednički izdavački projekat zagrebačkog „Antibarbarusa“ i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (v. br. 85), ta knjiga je ljetos izašla iz štampe i u Crnoj Gori, u izdanju Crnogorskog PEN centra. PEN (Poets-Essayists-Novelists) je skraćena za međunarodno udruženje književnika: pjesnika, esejista i pisaca.

samih 520 godina poslije. Kroz nas se produžava, nastavlja da postoji, ne samo kao istorijski fakt, nego kao kompleksna ideja.

A.Đ.: Kako biste našoj javnosti predstavili Vaš projekat „Oktoih 1494-2014“?

– Upravo kao kompleksna ideja nastala je grafička mapa „*Oktoih 1494- 2014*“. Znači, listovi grafičke mape nijesu ilustracije tekstova iz Oktoiha prvoglasnika, nego su izraz nadahnuća koje na moderan način daje počast ovoj knjizi, njenoj duhovnoj i estetskoj vrijednosti. Kompozicije se temelje na slovima. Slova od kojih je sastavljena riječ Oktoih, njih šest, predstavljaju kompozicije grafičkih listova. Slovo ima u religijskom, hrišćanskom smislu, osim simboličke, i likovno-estetsku vrijednost. Osnov kompozicije je slovo uzeto iz inicijala ili teksta iz Oktoiha, jednostavno ćirilično slovo nad kojim se razvija njegova moderna likovna modifikacija kao apstraktni znak. U svakoj od tih šest kompozicija ukomponovan je odgovarajući hrišćanski simbol.

Bez obzira na sadržajnost tekstova-pjesama u Oktoihu, svi se oni u duhovnoj osnovi, u simboličkom značenju odnose na Hrista ili proizilaze iz njegovog naukovanja. Izdavač ove mape je Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“. Direktorica Biblioteke, gospođa Jelena Đurović, napisala je izvanredan predgovor ovoj mapi koji u sažetoj formi nadahnuo i informativno govori o kulturno-istorijskom značaju Oktoiha prvoglasnika. U podnaslovu uvodnog teksta navedeno je „Knjiga kojom se istorija bogato naslađuje“, a što se referira na originalni tekst predgovora Oktoiha prvoglasnika. I ova grafička mapa je savremeni izraz proizašao iz tog „naslađivanja“ duhovne vrijednosti, formalno estetske posebnosti, što ga posjeduje i nudi Oktoih prvoglasnik.

Materijali za realizaciju mape naručeni su iz Italije, odgovarajući papir, boje, platno i kutije za mape. Grafički listovi su izrađeni u zagrebačkom Skaner studiju, u saradnji sa Dragim i Ivanom Savićevićem. Litografski postupak uradio je Dragi Savićević, ugledni izdavač vrsnih likovnih monografija i grafičkih mapa hrvatskih i stranih autora. Svoje umijeće i dugogodišnje iskustvo uložio je u izradu ove mape, pa ga u tom smislu smatram modernim nasljednikom majstora Makarija.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 2. avgust 2014.g.)

PRODUHOVLJENOST U ENIGMI PROSTORA

JAGODA POPOVIĆ rođena je u Zagrebu, gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirala je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 1977. godine u klasi prof. Šima Perića. Član je Hrvatskog društva likovnih umjetnika. Izlagala je na godišnjim izložbama Akademije likovnih umjetnosti, te na izložbama HDLU u Zagrebu i drugim gradovima. Radila je na oslikavanju umjetničke keramike u zagrebačkom „Dekoru“. Sarađivala je sa izdavačkom kućom „Školska knjiga“ u Zagrebu i ilustrirala udžbenike za ruski jezik. Specijalizovala se za restauriranje štafelajnog slikarstva i obojenu drvenu skulpturu s pozlatom. Kao restaurator, radila je u restauratorskom studiju muzeja „Ante Topić Mimara“ u Zagrebu, kao i u restauratorskom zavodu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, takođe u Zagrebu.

Prva samostalna izložba radova akademske umjetnice Jagode Popović, pod nazivom „*Enigma prostora*“, otvorena je 28. avgusta u Biljardi. Izložbu je otvorila profesorica književnosti Aleksandra Vuković.

Postavku čini tridesetak radova, ulja na platnu i crteža malog formata. U razgovoru za *POBJEDU* umjetnica, inače supruga poznatog crnogorskog slikara Dimitrija Popovića, ranije je istakla da je ciklus radova napravljen, uglavnom, tokom boravka na Cetinju.

Govoreći o ličnom doživljaju stvaralaštva ove umjetnice, Aleksandra Vuković je naglasila da je Jagoda Popović u stvari „zakletvenica umjetnosti“.

– I sad je ona tiha stvarateljka koja tka kao u noći, čini mi se u snu, kad niko ne čuje, niko ne vidi i pritom nenametljiva. Ali, čini mi se, da su sve vezilje takve. Ona je kao recimo naša Jacinta Kunić ili jedna koja se usprkosila boginji Atini. Čini mi se da Jagoda Popović nije od tih koji bi se usprkosili Atini, ali trudbeno se bori da sačuva svaku nit i onda je rezultat, kao što vidite, ovakav – kazala je Vuković.

Prema njenim riječima, iako je umjetnica alergična na uljane boje, ona se usprotivila svome fiziološkom, svome biološkom i poželjela da dâ odgovore onome najvećem pozivu u sebi, a to je poziv umjetnosti.

– A zamislite koliko je čuda i truda potrebno da se oblikuje, jer ovo je umjetnost oblika i oblikovanja, nešto čemu se ne može prigovoriti i čemu ništa ne može naškoditi makar u onom smislu poimanja cjelovitosti ljepote. Takav je moj doživljaj rada ili stvaralaštva naše Jagode Popović – istakla je Vuković.

U programu koji je pratio otvaranje izložbe učestvovao je glumac Slobodan Marunović, koji je izveo poetski recital, dok je na flauti svirala Dijana Lompar.

Izložbu je organizovala NVO „Dignitas“ sa Cetinja uz podršku Zavoda za zaštitu intelektualne svojine i kompanija Termoinženjering, AB gradnja iz Podgorice i „Konak“ sa Cetinja.

PLATNA SPECIFIČNOG ESTETIZMA

U crtežima i slikama Jagode Popović asociraju se figure i predmeti, u ranijoj fazi formirani sekvencama tonova ujednačene vrijednosti. I pored čitljivog preteksta i poređenja sa polaznim vizuelnim podacima, pedantnom redukcijom bliska je duhu stare umjetnosti, naročito poslije rada na retuširanju djela iz Mimarinog muzeja. Motiv vodi do granice, do reminiscencije na ikonografiju koju podiže na duhovnu ravan. Tako se iz fine „ispeglane“ kompozicije uočavaju predmeti u geometrijskoj posebnosti manje ili više udaljeni od prirodnog pitoresknog stanja. Geometrijska transformacija je statična i samostalna. Bez obzira koji motiv obrađuje (aktove, predmete svakodnevnog upotrebe, torza ...) i u kojoj tehnici (olovka u boji, tuš, tempera ...) postepeno se udaljava u preobražaju i zasebnosti. To su platna specifičnog estetizma.

akademik Mladen Lompar

(Izvor: Dnevni list *POBJEDA*, 29. avgust 2014.g.)

HPD „BIOKOVO“ NA PROKLETIJAMA

Aktivni član Zajednice Crnogoraca Split Špiro Peričić, ujedno i član Hrvatskog planinarskog društva „Biokovo“, od 25. – 29. lipnja učestvovao je u „osvajanju“ planinskog lanca Prokletija i to na vrhove Zla Kolata (2528 m) i Dobra Kolata (2526 m). Krenuli su laganom turom iz Gusinja posjetivši Plavsko jezero te četvrti dan „osvojili“ i vrh Pečurka (2460 m) na Karanfile.

* * *

Uvijek draga gošća na manifestacijama crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj – čijeg se prošlogodišnjeg nastupa u Novinarskom domu u Zagrebu (v. br. 83) još živo sjećamo, ali se nadamo i ponovnom susretu s uvaženom poetesom u vrijeme ovogodišnjih Lučindanskih susreta – priredila je ljetos i u Tivtu jedno nezaboravno veče.

VEČER UZ MAJU PERFILJEVU

Sinoć je u Atrijumu ljetnjikovca Buća u Tivtu održana pjesničko - glazbena i modna večer pod nazivom „Dotakni me vjetrom ... dotakni me svilom ...“ Maje Perfiljeve. Večer je započela modnom revijom gdje su nazočni imali priliku vidjeti kreacije od svile na koji-ma je umjetnica ručno oslikavala odjeću i time pokazala još jednu umjetničku notu u svom stvaralaštvu.

U glazbenom dijelu programa nastupili su Adriana Božović, Anita Popović, Duška Belada, Nikola Trtica, Vlasta Mandić, Đorđe Radonjić i Marko Rajčević, koji su recitali pjesme poznate nam umjetnice, gdje je nastupio i Ladislav Račić iz Zagreba, osnivač prve rok akademije u Hrvatskoj.

Perfiljeva je kazivala svoje stihove gdje je u stankama naglasila koliko je ova večer značajna za nju, samim tim što su sudjelovali prijatelji umjetnice. Prijatelji, koji su večer ispunili emocijama, i pokazali svoje divljenje Perfiljevom poezijom, kao i bliskost, koju su prisutni zaista mogli osjetiti.

(Izvor: www.radiodux.me, 18.8.2014.)

NIKA I TONI IZ SPLITA POHAĐALI LJETNJU ŠKOLU „CRNA GORA MOJA POSTOJBINA“

Završena je Osma Ljetnja škola jezika i kulture „*Crna Gora moja postojbina*“ namijenjena djeci crnogorskih iseljenika, koju organizira Uprava za dijasporu i Zavod za školstvo Crne Gore.

Škola je održana od 20. do 30. jula na Ivanovim Koritima, a pohađalo ju je 60 polaznika, uzrasta od 9 do 15 godina, iz 10 zemalja: Turske, Albanije, Srbije, Slovenije, Bosne i Hercegovine, SAD, Hrvatske, Francuske, Njemačke i Italije.

Tokom desetodnevnog boravka, učenja i druženja u odmaralištu „Lovćen - Bečići“, djeca iz dijaspore imala su priliku da na zabavan način upoznaju svoju postojbinu - kroz kolaž obrazovnih radionica iz crnogorskog jezika i književnosti, istorije, geografije, muzičke i likovne umjetnosti, baštine, kao i sportskih aktivnosti.

Nastava u okviru škole se izvodi po posebnim obrazovnim programima za crnogorsku dijasporu, a svim polaznicima Škole organizator je obezbijedio i komplet udžbenika „*Crna Gora moja postojbina*“.

U okviru Škole, organizirani su i izleti na Cetinje, do podlovcenskog sela Dolovi i Mauzoleja na Lovćenu.

Školu su tokom njenog trajanja posjetili: princ Nikola Petrović - Njegoš, direktor Uprave za dijasporu mr Predrag Mitrović, ministar za ljudska i manjinska prava Suad Numanović, direktorica Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva Zoja Bojanić Lalović, predsjednik Plesnog saveza Crne Gore Miloš Rabrenović, Nina Strugar interpretatorka izvornih narodnih pjesama iz Crne Gore i KUD „Njegoš“ sa Cetinja.

Nesumnjivo je da će djeca sa sobom ponijeti nova znanja o zemlji svojih predaka – svojoj postojbini, ali i lijepa sjećanja na druženje, nova prijateljstva i poznanstva koja će trajati i nakon završetka Škole bez obzira na jezičku i prostornu udaljenost ovih mališana. Suze na rastanku i obećanja „vidimo se sljedeće godine“ dovoljno govore o uspješnosti projekta i utiscima polaznika Škole.

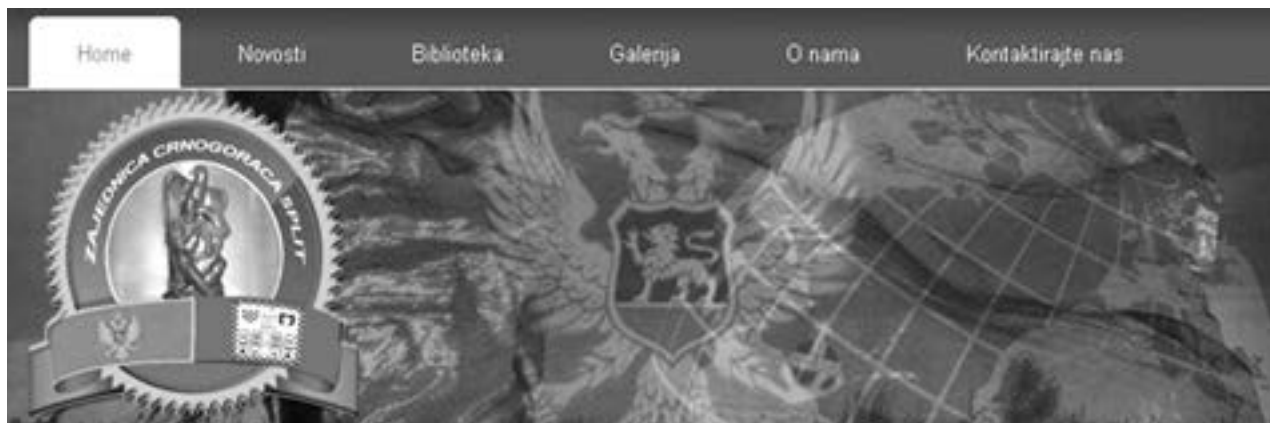
Ljetnju školu na Ivanovim koritima su, u organizaciji Zajednice Crnogoraca Split, pohađali Nika Peričić i Toni Radić.

Nataša Gerželj

„*Crnogorski glasnik*“ izlazi uz finansijsku potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske i Zagrebačke županije – predstavnika crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „*Glasnika*“ na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

Još jedna naša udruga ima svoju internetsku adresu

PORTAL ZAJEDNICE CRNOGORACA SPLIT

Ciljevi i zadaci Zajednice

- uvažavanje i zaštita nacionalnih i drugih temeljnih prava građana i sloboda čovjeka
- očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta Crnogoraca
- uspostavljanje veza s matičnom domovinom, njenim društvenim i kulturnim institucijama radi razvijanja i unapređenja svestranih odnosa s matičnim narodom

Djelatnosti Zajednice

- organiziranje i sudjelovanje na kulturnim skupovima, tribinama i drugim oblicima suradnje
- organizacija izložbi i prigodnih manifestacija prigodom značajnih datuma
- iniciranje susreta i druženja s ostalim nacionalnim manjinama s ciljem upoznavanja i zbližavanja
- izdavačka djelatnost
- suradnja s drugim organiziranim oblicima crnogorske zajednice na području Republike Hrvatske

Odnedavno su Crnogorci i svi prijatelji Crne Gore u Republici Hrvatskoj u prilici da posjete internetske stranice Zajednice Crnogoraca Split, udruženja građana crnogorske nacionalnosti s područja Splitsko-dalmatinske županije nastalog radi očuvanja crnogorskog nacionalnog identiteta, njegovanja i razvijanja jezika, književnosti, tradicije, kulture i razvijanja odnosa hrvatskog i crnogorskog naroda.

Na adresi www.zajednica-crnogoraca-split.hr posjetioci portala će, u slici i riječi, saznati osnovne podatke o Udruženju te novosti iz njegovog rada.

Posebno treba istaći da je na portalu dostupan i detaljan popis preko 250 naslova koji se nalaze u Biblioteci ZCS, a mogu se i posuđivati. Te knjige – među kojima se nalaze djela Petra II Petrovića Njegoša, Nikole I Petrovića Njegoša, Pavela Apolonovića Rovinskog, Ljubomira Nenadovića, ali i Dantea Alighieria, Gustava Flauberta, Anatola Fransa, Nikolaja Gogolja, Iva Andrića, Miroslava Krleže, Mihaila Lalića, Danila Kiša, Veljka Kovačevića – dobijene su prvenstveno donacijama institucija te članova i prijatelja Zajednice Crnogoraca Split.

Podsjećamo i na portal Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka www.nzc-rijeka.hr, kao i na internetske stranice Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr, čija je jedna od članica i Zajednica Crnogoraca Split.

ZASTAVA CRNOGORSKA

U rimskoj imperiji zastave (*vexillum*) su najčešće crvene boje, a podizali su ih vojskovođe nad šatorom, dajući tako vojsci znak za pokret. Vizantijski carevi od Konstantina imali su svoju zastavu (*labarum*). Konstantin je na zastavi imao krst, ali je taj simbol docnije mijenjan.

U srednjem vijeku ni jedna država niti grad nijesu imali svoju zastavu. Tek koncem srednjeg vijeka, zastave su uvodile pojedine države kao i gradovi. Države zapravo počinju koristiti zastavu tek tokom XVII i XVIII vijeka. Dakle u srednjem vijeku nijesu postojale zastave u današnjem smislu riječi. Tada su postojali „*baneri*“ odnosno grbovne zastave suverena i vazala. Razlikovale su se po veličini: od kralja pa na niže do najnižeg plemićkog stepena sve manje i manje. Znači tada države i narodi nijesu imali zastave kao ni grbove. Prva trobojna zastava je bila pomorska zastava brodova, odnosno vlasnika brodova koji su priznavali suverenu vlast holandskog kralja. Francuska buržoaska revolucija uvodi trobojnu zastavu kao znak prekida vlasti kralja (plava zastava sa zlatnim heraldičkim ljiljanom na kraljevskom grbu: plavi štit sa tri (2+1) zlatna heraldička ljiljana). Trobojnice se dakle javljaju tek za vrijeme francuske revolucije (1789). Mađarska je uvela trobojnu zastavu 1848. Ljudevit Gaj je iste godine sastavio *hrvatsku trobojku* (crveno-bijelo-plavo) koja je slobodno upotrebljavana tek od 1860. godine. Rusija je najprije, do 1897, imala crno-narandžasto-bijelu zastavu, a na prijedlog jedne državne komisije car Aleksandar je 1896. donio Ukaz, kojim je ustanovljena bijelo-plavo-crvena trobojka. Carski petrogradski puk imao je trobojku (bijelo-plavo-crvenu), koju je kao simbol zaštite uzela Karlovačka, a docnije i Beogradska mitropolija. Fermanom turskoga sultana Mahmuda (1835) prvi put je u Srbiju uvedena trobojnica (crveno-plavo-bijela) „da se od visokog dževleta moga dade i srpskom narodu trobojnica barjak“. A sultanovim fermanom iz 1838.g. dodate su na zastavu na crvenom polju, kao simbol podaništva Turskoj, četiri zvijezde, a na plavom polju nacionalni grb. Osim toga, poznato je da je u vrijeme srpskoga ustanka bilo više različitijeh zastava (bijelo-zelena i druge).

Crnogorska zastava imala je nešto drugačiju povijest. Ovdje ćemo pokušati da ilustrujemo genezu crnogorske zastave kroz najvažnije njene promjene.

Geneza crnogorske zastave

Nije nam poznato kakva je bila zastava prvog crnogorskog kralja Mihaila (kralj od 1077.g.), koju je papa Grgur VII 1077. godine, skupa s drugim kraljevskim oznakama (*insignijama*), poslao dukljanskom knezu Mihailu davši mu dostojanstvo „*Kralj Slavena*“ (latinski *Rex Sclavorum*); kao ni zastava koju je papa Kliment II uputio kralju Bodinu kao znak kraljevskog dostojanstva.

Sačuvana je crnogorska zastava iz doba dinastije Balšića. Ona je od nedavno postala opšte poznata i nalazi se u muzeju u Skadru, a radi se o zastavi (*baneru*) crvene boje na kojoj je na sredini bijela sedmokraka zvijezda istovjetna kao zvijezda sa dinastičkog grba Balšića. Postoji i zastava iz doba Balšića koja je izgleda služila kao litijska zastava, a koja je likovno obrađena u duhu srednjovjekovne spekulativne mistike: na sredini polja nalazi se prikaz uskrnuća Hristova nad kojim lebdi golubica, simbol Duha svetoga, a sasvijem na vrhu je simbol Svetoga trojstva – trougao u koji je ucertano Božje oko.

Crnogorske zastave kroz povijest, u biti su sadržavale crvenu boju, te Krst i dvoglavoga srebrnog ili zlatnoga orla.

U doba dinastije Crnojevića pojavljuje se dvoglavi crnogorski orao, kako na grbovima, tako i na zastavi.

U periodu poslije Crnojevića, pominje se *Krstaš barjak*. Krstaš barjak je naziv za crnogorsku zastavu, na kojoj se nalazio krst, a koja se koristila izgleda najmanje od kraja XVII vijeka. Prvi put se pominje u jednom dokumentu iz 1687. godine. Koristili su ga crnogorski odredi za vrijeme ratova i u početku se sastojao od platna sa bijelim poljem i crvenim krstom u sredini. Krajem XVIII vijeka bio je glavni barjak crnogorske vojske (*alaj-barjak*).

Crnogorski iseljenici u Peroju (Istra) sačuvali su najpoznatiju i najstariju crnogorsku zastavu (*Krstaš barjak*) iz 17. vijeka. Ona je crvene boje sa bijelijem krstom u sredini. Taj krst na crno-

gorskoj zastavi nije u obliku Malteškog krsta, kako je uobičajeno objašnjenje, već u obliku tzv „pljosnatoga krsta“, kako se u nauci taj oblik naziva. Pomenuta zastava je bila tada vojna i državna.

U vrijeme mitropolita Petra II (1813-1851) glavni barjak je sa bijelim poljem, crvenim obrubom i crvenim krstom u sredini, ali je za pojedine plemenske vojne odrede uveden poseban: crvene boje, sa bijelim obrubom i bijelim krstom u sredini.

U vrijeme knjaza Danila I Petrovića Njegoša crnogorska zastava je bila crvena, kao i ona perojska, a na sredini je bio izvezen „grb zemaljski“ (crnogorski dvoglavi orao). Ova zastava je ostala do kraja postojanja suverene Crne Gore kao državna.

U Crnoj Gori, za vrijeme Nikole I knjaza/kralja crnogorskog, zastava je imala više varijanti. Prva je bila poput zastave knjaza Danila I, izuzev inicijala suverena. Potom je zastava doživjela više manjih varijacija da bi u želji za proglašenjem kraljevine i približavanjem sveslovenskom modelu trobojnih zastava, u crnogorskom Ustavu (1905) u članu 39. bilo zapisano: „Narodne su boje crvena, plavetna i bijela“, ali su te boje korišćene samo za lente na medaljama i ordenju, a ne i za zastave - izgleda zbog otpora stanovništva. Zastava sa tim bojama iz doba kralja Nikole I je bila neka vrsta dvorske zastave i nije figurirala kao zvanična -državna.

Vojne jedinice, shodno tradiciji su imale i svoje ratne zastave. Veće vojne jedinice kao bataljoni i brigade su koristile alaj barjak, zastavu sa dvoglavim crnogorskim srebrnim ili bijelim orlom (u zavisnosti od mogućnosti izrade), apliciranim na crvenoj podlozi uokvirenoj bijelom linijom, sa lavom u podnožju orla ili na njegovim grudima.

Crna Gora je, nakon što je u ratovima od 1876. do 1878. osigurala teritorijalni izlaz na Jadransko more, počela izgrađivati svoju trgovačku mornaricu. Iz toga su perioda više varijanti crnogorskih pomorskih zastava. Prva crnogorska pomorsko-trgovačka zastava uspostavljena je početkom 1870. i bila je dvobojna crveno-bijelo-crvena sa bijelijem krstom. Sljedeće godine, krst je zamijenjen crnogorskom krunom i kraljevijem inicijalima na plavom polju.

U prvom svetskom ratu, (npr) u okupiranoj Srbiji neprijatelj je zabranio upotrebu srpske trobojke. Jedino je u Crnoj Gori dozvolio isticanje četne ratne zastave (sa bijelim krstom), ali ne i alaj barjaka, koji je imao crnogorski državni grb na sebi.

U Kraljevini SHS / Jugoslaviji, Crnogorcima je nametnuta „jugoslovenska zastava“, a crnogorska je zabranjivana. Ponovnim uspostavljanjem Socijalističke Jugoslavije, 1945. godine komunisti su „dodijelili“ Srbiji i Crnoj Gori istovjetnu trobojku, ali sa petokrakom u sredini.

Raspadom SFRJ 1991. i Srbija i Crna Gora koje su imale istovjetne zastave su uklonile petokraku. Godine 1993. je novim zakonskim rješenjima crnogorska zastava definisana kao trobojka istih boja bez petokrake zvijezde.

Jedan od glavnih krivaca zašto jugoslovenska trobojka nije uklonjena, a srpska postala zajednička zastava krnje Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) je bivši predsjednik Predsjedništva SFRJ Borisav Jović, koji je javno rekao „da zastava Jugoslavije ostaje obeležje Srbije i Crne Gore (Jugoslavije), jer će se možda nekad neka republika priključiti toj novoj Jugoslaviji“.

Godine 2004., na Petrovdan, 12. jula su odlukom Skupštine tadašnje Republike Crne Gore usvojeni novi crnogorski simboli, zastava i grb, koji su i danas u službenoj upotrebi. Prema tom zakonu Zastava Crne Gore sastoji se od crvenog polja sa grbom Crne Gore u sredini. Odnos dužine i širine zastave je 2:1. Grb na zastavi zauzima 2/3 visine zastave. Središnja tačka grba poklapa se sa tačkom u kojoj se sijeku dijagonale zastave. Širina zlatnog oruba je 1/20 dužeg dijela zastave.

Dakle, kroz povijesne bure, po svemu sudeći, Crnogorci su od svih Južnih Slovena najranije ustanovili svoje nacionalne boje i definisali svoja heraldička obilježja, posebno zastave. Kuriozitet je u činjenici da su (uz male prekide) ove nacionalne boje ostale simbol crnogorstva do današnjih dana i svjedočanstvo da je zaista vječna Crna Gora.

Slobodan B. Medojević

S obzirom na ne jednom izraženo zanimanje NZCH i za sudbinu pete generacije crnogorskog iseljništva u Evropi, donosimo dio iscrpnog i veoma pohvalnog prikaza – objavljenog u POBJEDI, a dostupnog i na internetskoj adresi Digitalne biblioteke crnogorske kulture MONTENEGRINA (www.montenegrina.net) – studije koja će nesumnjivo biti nezaobilazna u istraživanju i proučavanju crnogorske dijasporu u periodu o kojem je najmanje pisano.

CRNOGORSKA MEĐURATNA DIJASPORA U OGLEDALU STATISTIKE

Prije nepune dvije godine publikovana je, u izdanju Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, u okviru Odjeljenja društvenih nauka, izuzetno važna a našoj javnosti, stručnoj i laičkoj, još uvijek n e p r e d s t a v l j e n a knjiga o crnogorskom iseljništvu između dva svjetska rata. Riječ je o naučnoistraživačkom djelu „*Crnogorsko iseljništvo između dva svjetska rata: statistički pregled*“ Slobodana B. Medojevića, pasioniranog, neumornog i vrsnog istraživača crnogorske dijasporu, što je potvrdio sa nekoliko svojih knjiga i radova u periodičnim publikacijama. Knjigu o crnogorskoj međuratnoj dijaspori recenzirali su akademici DANU Radovan Radonjić i Božidar Šekularac, a pod uredništvom akademika Božidara Nikolića.

Monografija koju, sa zakašnjenjem, predstavljam je izuzetno naučno vrijedna, korisna i nezaobilazna u istraživanju i proučavanju crnogorske dijasporu, pogotovo u periodu o kome je najmanje pisano. Posebnu vrijednost i značaj joj daje to što se oslanja na statistiku, statističke podatke i činjenice. Ona predstavlja i svojevrsan korpus relevantne građe o crnogorskom međuratnom iseljništvu, mali arhiv, ali i putokaz i oslonac za njegovo dalje izučavanje.

Pratiti crnogorsko iseljništvo između dva svjetska rata je vrlo delikatno i složeno iz više razloga. Prvo, Crna Gora od 1918/19. do 1941. nije bila samostalna, nezavisna i međunarodno priznata država, već se do 1929. nalazila u sastavu znatno proštrane Zetske oblasti (sa sjedištem na Cetinju), u okviru Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca a od tada u sastavu Zetske banovine, jedne od administrativno-teritorijalnih jedinica unitarne Kraljevine Jugoslavije. To podrazumijeva da se podaci o iseljništvu odnose na cijelu Zetsku oblast odnosno banovinu, a ne samo na prostor Crne Gore. Drugo, ni u Zetskoj oblasti - banovini ni u državi nije postojala institucija koja je bila zadužena za iseljništvo - za iseljavanja i druge vidove migracija stanovništva. Tek sa osnivanjem Generalnog iseljeničkog komesarijata u Zagrebu (25. novembra 1922), može se nešto pouzdanije pratiti kretanje iseljeničkog stanovništva u novoj državi. Crnogorsko iseljništvo je u mnogome dijelilo sudbinu Crne Gore u unitarnoj državnoj tvorevini. Iseljništvo je pripadalo resoru Ministarstva unutrašnjih poslova ali i drugih ministarstava. *Zakon o iseljavanju* donesen je 30. decembra 1931. godine.

Građa o iseljavanju iz Zetske oblasti pa banovine vrlo je oskudna, ali je dragocjena za praćenje crnogorskog iseljništva u međuratnom periodu.

Autor knjige koju predstavljamo nije imao širok izbor, pa se opredijelio za statistički pregled, tematsku analizu i prikaz iseljavanja iz Crne Gore i oblasti - banovine u cjelini, koristeći hronološki pristup. Dao je statistički pregled od 1920. do 1928. godišnjih iseljavanja iz Crne Gore, koristeći se arhivskom građom i drugim izvorima nadležnih ministarstava i ustanova. Iseljavanja su tekla u evropske zemlje – Francuska, Njemačka, Turska, Belgija, Rumunija, Grčka, Austrija, Čehoslovačka, Albanija, Holandija, Mađarska, Švajcarska, Italija, Bugarska, Luksemburg i ostale zemlje Evrope – i prekomorske zemlje – Argentina, Sjedinjene Američke Države, Kanada, Urugvaj, Brazil, Čile, Australija, Peru, Novi Zeland, Južna Afrika, Meksiko, Bolivija, Kuba, ostale zemlje Latinske Amerike i ostale zemlje svijeta.

U knjizi „*Crnogorsko iseljništvo između dva svjetska rata*“ autor je crnogorsku dijasporu u tom periodu predstavio kroz tabelarno-statistički i grafički prikaz, uz vrlo opširne komentare i napomene, koji u cjelini čine svojevrsnu studiju. Knjiga je dobro polazište za dalji naučnoistraživački rad. Vrlo je korisna i pogodna za korišćenje, pošto sa više aspekata i po više parametara posmatra i prati crnogorsko iseljništvo u međuratnom periodu, uprkos tome što ga je teško izdvojiti iz sumarnih podataka za Zetsku oblast odnosno banovinu.

Slobodan B. Medojević je ovom knjigom napravio mali naučno-istraživački podvig u proučavanju crnogorskog iseljništva u međuratnom periodu, kada je skoro svaka crnogorska posebnost bila, uglavnom, utopljena u jugoslovenskoj državnoj personalnosti i srpskoj nacionalnoj odrednici. Statističkim podacima, tabelarnim prikazima i grafikonima po raznim parametrima, hronološki i tematski, on je crnogorska iseljavanja između dva svjetska rata osvijetlio sa više aspekata i dao prikaz pravaca i uzroka iseljavanja, kao i zemalja u koje se odlazilo, ostajalo ili vraćalo u domovinu.

Studija „*Crnogorsko iseljništvo između dva svjetska rata*“ je inspirativna i za promišljanje i za dalji naučnoistraživački rad u izučavanju crnogorske dijasporu u periodu koji je do sada u Crnoj Gori najmanje istraživani, izučavan i obrađivan.

Marijan Mašo Miljić

PORTAL „PETAR II PETROVIĆ NJEKOŠ“

Početna Uvod Biografija Njegoševa djela Rukopisi Prepiska Prevođi

P. P. Njegoš

DIGITALNA
KOLEKCIJA
"PETAR II
PETROVIĆ
NJEKOŠ"

NACIONALNA BIBLIOTEKA
CRNE GORE

Centralna narodna biblioteka „Đurđe Crnojević“ je nacionalna biblioteka Crne Gore koja svoju složenu misiju – čuvanje, valorizacija i prezentacija pisane kulturne baštine – ostvaruje više od jednog vijeka. Smještena je u istorijskim zgradama bivšeg Italijanskog i bivšeg Francuskog poslanstva na Cetinju. U svojim zbirkama čuva oko 1.500.000 jedinica bibliotečke građe među kojima su najznačajnije kolekcije: „Montenegrina“, zbirka rukopisa i dokumentacione građe, zbirka stare i rijetke knjige, zatim, fond stare crnogorske periodike, kartografska zbirka i zbirka muzikalija.

PROMOCIJA

Digitalna kolekcija „Petar II Petrović Njegoš“ promovisana je 26. marta, a projekt je predstavljen i na IX SEEDI Konferenciji (15. i 16. maja u Beogradu). SEEDI (South-Eastern European Digitisation Initiative) je međunarodna inicijativa za razvoj digitalizacije kulturne i naučne baštine u zemljama Jugoistočne Evrope.

Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“ objavila je digitalnu kolekciju „Petar II Petrović Njegoš“ koja sadrži oko 10.000 skeniranih stranica, među kojima su prva izdanja Njegoševih djela iz fondova Nacionalne biblioteke, rukopisi *Gorskog vijenca* i *Bilježnice*, odabrane prevode Njegoševih djela, izbor literature o Njegošu, izabranu prepisku, biografiju i plakate izvođenja Njegoševih djela.

Portal „Petar II Petrović Njegoš“ realizovan je tokom prošle godine pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture, a povodom proslave jubileja 200 godina od rođenja našeg velikog pjesnika Njegoša. Ova digitalna kolekcija, između ostalog, sadrži prva izdanja Njegoševih djela iz fondova Nacionalne biblioteke (*Gorski vijenac*, *Luča mikrokozma*, *Šćepan Mali*, *Svobodijada*), zatim dvanaest Njegoševih pisama koje je Nacionalnoj biblioteci ustupio Državni arhiv u Zadru, gdje se i čuva najveći broj njegovih pisama. Na portalu se nalazi i bibliografija o Njegošu koja je preuzeta iz retrospektivne crnogorske bibliografije od 1494. do 1944. godine, a planirano je da se postave i četiri toma bibliografije o Njegošu. Svakako najobimniju podzbirku kolekcije čini literatura o Njegošu. Adresa portala je www.petarpetrovic2nbcg.me.

(Izvor: www.cnb.me)

Vođeni mislima da narodi koji zaboravljaju prošlost gube sadašnjost i nemaju budućnost, kao i da je u svakoj tradiciji sadržano moderno, u „Crnogorskom glasniku“, u rubrici **CRNOGORSKI MOZAIK**, donosićemo po neku kockicu iz svekolikog crnogorskog nasljeđa koje baštinimo. U ovom broju iz studioznog priloga gospođe Anđelke Pavić o jednom izuzetnom čovjeku – zapravo iz njenog predavanja u Dalju, u Kući Milankovića u jesen 2012. – donosimo dio o boravku u Crnoj Gori Steva Čaturila (Dabar Lički 1846 - Novi Sad 1939), vrsnog učitelja i pedagoga s diplomom Ditesovog bečkog pedagogijuma, koji je za učešće u ratu Crne Gore sa Turskom odlikovan 1879. godine Spomenicom rata za oslobođenje 1875 - 1878, koji je za zasluge na prosvjetnom polju Crne Gore 1879. godine odlikovan Danilovim krstom IV reda i koji je bio drugi urednik „Glasa Crnogorca“, lista koji se često naziva prvijencem crnogorskog novinarstva.

PRIČA O UČITELJU

Stevo Čaturilo
(glavni školski nadzornik u Crnoj Gori)

Knjaz Nikola Petrović, želeći da unaprijedi Crnu Goru, dovodio je u nju sposobne i obrazovane ljude koji su mu svojim radom u tome pomagali. Čuvši za Stevine uspjehe u pedagoškom i novinarskom radu, uputio mu je poziv da dođe u Crnu Goru, što je ovaj s oduševljenjem prihvatio.

Čim je 1876. godine Stevo Čaturilo došao na Cetinje, počeo je da uređuje „Glas Crnogorca“, zvanični list knjaževske vlade.

List (koji je izlazio do 1. oktobra 1877.g. kada je zbog ratne situacije prekinuto njegovo štampanje) bio je na okupiranim područjima zabranjen na zahtjev Beča zbog članka u kome je objavljena istina o sramnoj ulozi Austro-Ugarske u ratu Crne Gore s Turskom. Autor spornog članka bio je Stevo Čaturilo.

1878. god. on postaje glavni školski nadzornik u Crnoj Gori. Za kratko vrijeme osposobio je za rad većinu osnovnih škola koje su za vrijeme rata bile pretvorene u vojne magacine i bolnice.

U Knjaževskom pansionatu, srednjoj školi koju su pohađala djeca iz plemićkih kuća – kućici i odžakovići, obavljao je dužnost privremenog upravitelja i za potrebe učenika napisao *Praktični pravopis srpskog jezika* i *Praktičnu gramatiku njemačkog jezika*.

Svog prijatelja, Simu Matavulja, s kojim je radio u Srpskoj pomorskoj školi u Hercegovom, pozvao je da u pansionatu predaje francuski jezik, što je ovaj s radošću prihvatio. Uočivši ranije Matavuljev pripovjedački dar, tu ga je stalno podsticao da se počne baviti pisanjem:

– Zar ti, Simo, ne bi mogao napisati ono, što nam tako lijepo ispričaš? – govorio mu je često.

Na nagovor Steve Čaturila, knjaz Nikola pristao je da Knjaževski pansionat preinači u

Najava prestanka izlaženja lista

Zaglavlje posljednjeg broja koji je (prije prestanka izlaženja lista) uredio Stevo Čaturilo
(„iza počivke od godine i tri mjeseca dana“ list se „opet javlja svijetu“ 6. januara 1879. godine)

DAR BIBLIOTECI NZCH

Zahvaljujući ljubaznosti gospođe Jelene Đurović, direktorke Nacionalne biblioteke Crne Gore „Đurđe Crnojević“, odnedavno se u biblioteci Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske nalazi jedno posebno značajno elektronsko izdanje – „*Glas Crnogorca 1873 - 1943*“. Ovaj vrijedan dar centralne crnogorske biblioteke biće dostupan svim istraživačima koji budu dolazili u Crnogorski dom u Zagrebu, a koliki je trud trebalo uložiti u digitalizaciju te rijetke bibliotečke građe dovoljno govori podatak da su pojedini brojevi bili pribavljeni na mikorfilmu od Britanske biblioteke. Ove stare crnogorske novine biće uskoro postavljene i *on line* pretražive na sajtu Centralne narodne biblioteke www.cnb.me.

Posebno napominjemo da se u okviru digitalizovane građe koju je CNBCG darivala biblioteci NZCH nalazi i retrospektivna nacionalna bibliografija pod zajedničkim naslovom „*Crnogorska bibliografija 1494 - 1994*“, koja služi za istraživanje svih domena stvaralaštva na štampanim medijima u rasponu od pola milenijuma.

O „GLASU CRNOGORCA“

Prvi urednik lista bio je Simo Popović, a drugi Stevo Čaturilo (1876 /77). Kasniji urednici bili su i Laza Kostić, Živko Dragović, Filip Jergović ...

„*Glas Crnogorca*“ sadrži bogatu građu za proučavanje političke i kulturne istorije Crne Gore, a među njegovim saradnicima bili su Ljubomir Nenadović, Jovan Jovanović Zmaj, Valtazar Bogišić, Stefan Mitrov Ljubiša, Laza Kostić, Simo Matavulj, Pavle A. Rovinski ...

Realnu gimnaziju koju će moći pohađati svi učenici bez obzira na klasni položaj roditelja.

Stevo Čaturilo bio je učitelj prijestolonasljedniku Danilu kojeg je, pored srpskog i njemačkog jezika, učio viteškom i plemenitom ponašanju.

Stevo Čaturilo se bavio i književnim stvaralaštvom. Na Cetinju je napisao prvi dio tropsjeva *Kćeri Lazarove*, kratke poučne priče i pjesme, koje je unio u čitanke. U njegovoj književnoj zaostavštini nalazi se prevod pjesme Knjaza Nikole *Onamo, namo* na njemački jezik.

Za vrijeme knjaza Nikole na Cetinju je najbolje organizovana školska institucija bio Djevojački institut ruske carice Marije Feodorovne koja je taj Institut osnovala. O stručnom i pedagoškom radu Instituta brigu je vodio Stevo Čaturilo.

U djelu *Bilješke jednog pisca* Simo Matavulj kaže za svog prijatelja Stevu Čaturila da je bio pedant do krajnosti.

Stevo Čaturilo je od samog dolaska na Cetinje bio s uvažavanjem i poštovanjem prihvaćen na crnogorskom dvoru, gdje je prisustvovao brojnim zvaničnim i porodičnim svečanostima, i sam, na molbu knjeginjica, često pjevao uz njihovu klavirsku pratnju. Bio je smatran dvorskim licem. Volio je Crnu Goru kako sam kaže i „srcem i dušom“, ali je, zbog ljubavi prema Anki Komić, iz Nove Gradiške, s kojom se vjerio u Trstu još 1882. godine, a koja nije bila po volji dvorskim ličnostima, podnio ostavku na sve dužnosti „zahvalivši se na hljebu i povjerenju“.

Otišao je iz Crne Gore u Srbiju 1882. godine, a na svim dužnostima zamijenio ga je njegov veliki prijatelj Simo Matavulj, koji u svojim *Bilješkama* kaže da su svi žalili što je Stevo otišao iz Crne Gore, a najviše knežević Danilo koji je iskreno volio svog dobrog učitelja ...

Andelka Pavić

CRNOGORSKO VEČE U UMAGU

Njegovanje baštine nije čuvanje pepela već prenošenje vatre.
Tomas Mor

U velikoj dvorani Pučkog otvorenog učilišta „Ante Babić“ u Umagu 7. juna održano je **CRNOGORSKO VEČE** na kojem su učestvovali: Pjevačka i folklorna sekcija DPC „Peroj 1657“ i Zbor „Montenegro“ iz Zagreba.

Kao gost večeri nastupio je Filip Alessio (klavir).

Organizatoru manifestacije Društvu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag, odazvao se veliki broj gostiju i uzvanika iz Umaga, Pule, Rijeke i Zagreba.

Tradicionalna crnogorska kola u izvedbi Društva perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“ i skoro pa cjelovečernji koncert Zbora „Montenegro“ s interpretacijom crnogorskih pjesama u novoj obradi i aranžmanu voditelja Ismeta Kurtovića, a uz instrumentalnu pratnju Edina Džaferagića praćeni su brojnim i dugotrajnim aplauzima.

Druženje nakon koncerta potrajalo je do kasnih večernjih sati uz crnogorske delicije koje su pripremile članice Društva iz Umaga.

Izlet Splitskana na Crnogorsko primorje (18. - 21.6.2014.)

SPALATO I MONTENEGRO

Zajednica Crnogoraca Split i ove je godine organizirala tradicionalni izlet splitskih Crnogoraca i prijatelja u Crnu Goru. Ovaj put nismo napuštali priobalje već smo kružili Jadranskom magistralom po Boki kotorskoj i vanjskoj obali Crnogorskog primorja od Heceg Novog do Ulcinja: I. dan (18.6.): Split - Neum - Dubrovnik - Debeli brijeg ... - Petrovac; II. dan (19.6.): Petrovac - Bar - Ulcinj; III. dan (20.6.): Petrovac - Kotor - Budva; IV. dan (21.6.): Petrovac - Tivat - Herceg Novi - Debeli brijeg - Dubrovnik - Neum ... - Split.

Četverodnevni izlet nije bio previše naporan i prilično dobro ga je podnijela cijela, već uhodana ali vremešna izletnička grupa; nas malo više od dvadesetak. Za „bazu“ je izabran jedan obiteljski pansion u Petrovcu n/m te smo prvog dana, nakon dugog puta preko Neuma i Dubrovnika, preko Debelog brijega i poprilično zagušenom Jadranskom magistralom putovali Bokokotorskim zaljevom. Nakon prelaska trajektom u Kamenarima i vožnje preko Tivta i Budve stigli smo u predvečerje u mali pansion u Petrovcu. Uske petrovačke ulice i mnogobrojne (a po meni i prekobrojne) zgrade s apartmanima koje se prodaju, najviše na ruskom jeziku, poprilično su jedna drugoj zaklonile vidik na pučinsko more. No, to je suvremena crnogorska turistička orijentacija s koje nema povratka. Nekoliko velikih zgrada na samoj obali Petrovca (s više od 10-15 katova) i dizalice na njima, pokazuju nam zorno kako se betoniranje preostalih slobodnih površina u nevelikoj petrovačkoj uvali nastavlja nesmanjenim tempom.

Smještamo se u uredne sobe i kao svi razmaženi turisti odmah tražimo od ljubaznih domaćina „dodatnu opremu“; nema sapuna, nema dodatnih jastuka, nema zavjesa na tuš kadama ... , teglimo prtljagu na katove i razmještamo se za trodnevni boravak. I to potraje sat-dva. Uto dolazi obilna večera, pa gledanje nogometa (SP u Brazilu) i lagana noćna šetnja novouređenom petrovačkom rivom. Mala i plitka uvala otvorena je cijela prema jadranskoj pučini i podnosi sve čudi mora, vjetrova i valova a pozadinske planine kao neprobojni bedem zadržavaju oblake te se iznenada na nas sruči polusatni pljusak. Mi malo iznenađeni a domaćini ljuti na ovu neveru jer moraju čuvati tende i suncobrane a i posluživati goste istovremeno. „To vam je kod nas tako i po nekoliko puta dnevno“, kazuje u letu mladi konobar dok nam pomaže premjestiti stol u sigurniji zaklon, na terasi lijepog kafića na samom kraju Rive. Dobra kafa i još bolja „Viljamovka“ ne daju da nam nagli pljusak pokvari raspoloženje. Uto kiša jenja i gotovo stane a mi se „između kapi“ provučemo, između ograda brojnih gradilišta, natrag do pansiona.

Ujutro (petak) rani švedski stol, obilat doručak i polazak prema Ulcinju. U Baru nas je čekala mlada vodička i provela nas u razgled grada pokazavši nam Barske znamenitosti i hladoviti park i dvorac kralja Nikole. Ovaj hlad kraljevskog perivoja uvelike je pomogao da lakše podnesemo, vrelo crnogorsko sunce koje je nakon kišnog početka ljeta ugrijalo punom snagom. Polako napredujemo jer je prastara cesta zakrčena brojnim autima, kamionima, autobusima. Krkljanac turističke sezone je već počeo pa treba sačuvati živce i upijati samo lijepe utiske. Težak zadatak, jer kroz prozor

autobusa vidite brojne i prevelike kuće, zgrade, hotele koji su se jedva smjestili uz cestu i u mala mjesta koja su gotovo kontinuirano povezala cijelo priobalje. Stižemo u Ulcinj, neobičan i prenapučen grad koji je litice pozadinskih planina pretvorio u more novih i dograđenih privatnih pansiona, grad u kojem dominira albanska manjina. Ovdje možete kupiti najfiniji filigranski srebrni i zlatni nakit i još puno rukotvorina starih i pomalo zaboravljenih zanatlija. Spustimo se na plažu, u kultnu slastičarnicu iznad nje te popijemo bozu, pojedemo baklave i tulumbe (a poneseimo nešto i doma). Vrućina na ulcinjskoj rivi je nepodnošljiva i samo sjena brojnih kafića, picerija i slastičarnica koje imaju mnogobrojne plafonske ventilatore nudi podnošljiv hlad. Plaža je otvorena ali i od koncesionara „urbanizirana“ te je nemoguće poč se okupati onako, neobavezno. Sve se plaća pa i pristup moru(?). No, nakon dobrih kolača i još bolje i osvježavajuće boze, idemo u šoping i pronađemo „Skenderbeg“, jedan od najboljih (i najskupljih) europskih konjaka koji tradicionalno štiti Albanija kao jedan od svojih izvoznih brendova. Do autobusa koji je udaljen barem 100 visinskih metara iznad ulcinjske male plaže vratimo se taksijem (4€) jer je penjanje po još uvijek jakom zapadnom suncu gotovo nemoguć pothvat. Povratak - i tako prođe prvi dan, pardon, nakon obilate (juha, glavno jelo, salata i dezert) večere. Opet se, najhrabriji od nas, spuštaju na petrovačku rivu i šetamo gledajući začuđeno kako se u smiraj dana montira još jedna od mnogobrojnih konstrukcija za plažnu spasilačku službu. Kafići puni, muzika trešti a konobari jure poslužiti sve one žedne turiste koji su iz sjeverne Europe došli uživati i živjeti na „toplom moru“. Neobično je, nama Splićanima, čuti gotovo na svakom koraku ruski jezik a još nam je neobičnije vidjeti natpise nad trgovinama na ruskom ili ćirilicom na ekavici. Ali, opet se prisjećamo poznate nam činjenice da je crnogorsko primorje proživilo i preživjelo najezdu investitora iz Srbije a potom i iz Rusije i da se s njom nosi na putu progresu. Pođemo na spavanje u kasnu uru a na terasi ispred pansiona isprate nas brojne mačke, kućni ljubimci vlasnice pansiona.

Ujutro, u cik zore (a to je moj feler da ne mogu nakon svitanja spavati) sjedim na zajedničkom balkonu, pijem svoj čaj i promatram krajolik koji je cijeli zaklonjen prevelikim kućama sa 6-8-12 apartmana i pitam se kako svi ti ljudi, vlasnici i njihovi gosti uspiju doći autima do tih svojih zgrada, onom malom prilaznom cestom i nevelikim i tijesnim ulicama Petrovačkim? Uto se budi moja Toni, i naši zajednički susjedi pa piju kavu i spremaju se za novi dan. Zatim opet „švedski“ doručak i put pod noge. Ovaj put naš cilj je Kotor. Pokupimo drugu mladu i simpatičnu crnku (našu novu vodičku) koja nas opširno putem informira o povijesti crnogorskog primorja a u starom Kotoru nas vodi, praktično od palače do palače, od crkve do crkve i priča nam povijesne fakte o ovoj maloj srednjovjekovnoj multikulturalnoj zajednici. Gore, iznad zidina starog Kotora uzdižu se zidovi i fortice visoko a u luci su usidrene brojne jahte i jedrenjaci. Svijeta, što turista što domaćih je puno. Uspijemo, u jednom trenutku poći na kotorsku tržnicu (tik uz zidine) i kupiti žabljačkog kajmaka (skorupa) i ostalih gorštačkih delicija.

Kotor napuštamo oko 14 sati i putujemo prema Budvi. Nekako se naš autobus uvuče u blizinu stare Budve i na brzinu nas iskrca pa pobjegne negdje u novi dio grada koji, apropo ima više pd 120 hotela i bezbrojne apartmanske zgrade. Mi se, s našom vodičkom prošetamo kaletama stare Budve, dobijemo poduku o povijesnim srednjovjekovnim faktima i za dvadesetak minuta se oprostimo od

„vođenja“ i prepustimo se individualnom obilasku, ručku, šetnji rivom uz mnogobrojne jahte svjetskih bogataša ili kupanjem na „maloj budvanskoj plaži“. Riva i kafići uz nju su posve zgradili prilaz i prolaz do ostalog dijela grada a brojne dizalice i nedovršene građevine zorno nam pokazuju kako se „investicijski ciklus“ ovdje, u najnapučenijem gradu crnogorskog primorja, ne stišava. Domać svijet je sav u jurnjavi, angažiran kao uslužno osoblje u svrhu turističkih usluga ali i brojni su „gastarbajteri“ tu zaposleni pa nije ništa neobično da od konobara u kafiću ne možete dobiti nikakvu relevantnu informaciju: „Prijetelju, i ja sam ti ovdje novi, jučer doš'o“.

Sunce polako klone ka zapadu a mi se okupimo i požurimo autobusom natrag u Petrovac a sve da ne upadnemo u gužvu. Večer u Petrovcu kojom se obilježava početak turističke sezone, slutila je na nemoguću gužvu, posebice kad je zvijezda muzičke večeri na plaži, „naše gore list“ Doris Dragović. Mi se, (naš autobus i mi u njemu) nekako provučemo do našeg pansiona i poslije večere spustimo do rive. Usput i na povratku jedva se provlačimo između bezbrojnih „terenaca“, džipova, „hummera“ monovolumena i svekolike statusne ergele novokomponiranih kapitalista koji su nehajno parkirali svoje ljubimce na trotoarima, prilazima i na samoj rivi. Policije „ni od korova“! Tolerantna atmosfera u stanju „jednog potpunog i organiziranog kaosa“. Umorni i začuđeni odlazimo na spavanje jer nas čeka prilično zahtijevan povratak.

Ujutro (nedjelja) poranimo, doručujemo, spakiramo se i pojurimo natrag. Prvo u Tivat i obavezni obilazak marine „PORTO MONTENEGRO“.

Impresivan je to doživljaj. Svekoliki svjetski bogataši usidrili su svoje preskupte jurilice i goleme jahte u tivatski porat; spavaju u ekskluzivnim apartamnimama uz samu obalu i ispijaju kafe u brojnim kafićima s pogledom na svoje bogatstvo a poneke u klimatiziranim autima čekaju privatni šoferi da ih odvezu od kafića do jahte. Šetnice i molvi su privatni a na ulazima u marinu su naoružani čuvari i rampe koje priječe ulaz „nepoželjnim“. Resort je to u punom značenju te riječi. Popijemo odličnu kafu u jednom od ekskluzivnih kafića i s osjećajem „suvišnih, koje se tolerira“ nakon polusatnog predaha odlazimo, prethodno nemalo plativši parking za naš autobus.

Vozimo se prema Herceg Novom, našoj zadnjoj crnogorskoj stanici. Ostavljamo autobus visoko gore na kolodvoru uz samu jadransku magistralu i hrabro se, vijugavim ulicama i stepenicama, spuštamo prema moru. Dugo je za spustit se a nekamoli za vratiti se. Na samoj nevelikoj hercegnojskoj rivi pronađemo kafić koji je napravljen u nekadašnjoj staroj, austrougarskoj zgradi željezničke stanice. Uskotračne pruge odavno nema ali je kamena zgrada s nadstrešnicama i peronima ostala i samo promijenila namjenu. Popijemo ledenu „nikšićku“ i po uputama konobara nazovemo taksi i ažurni i mladi taksist nas za 2 eura, nepoznatim vijugavim uličicama „podigne“ do našeg autobusa. Povratak u Split išao je rutinski, polako i s mnogo napetosti oko prelazaka granice jer se „švercalo“ navelo: domaći žabljački kajmak, „Krstač“ i „Vranac - pro korde“, poneki sir i duvan iz Neuma ... Sretno smo se vratili, a utisci se još nisu slegli.

Mišo Dunović

P.S. Umalo zaboravih odličan riblji ručak koji smo blagovali na Adi Bojani i splavi-restoranu.

Izlet u Crnu Goru članova Društva „Montenegro“ Zagreb (20. - 25.6.2014.)

NA ŠEVERU

Održali smo obećanje i krenuli i ove godine u Crnu Goru.

Samo trećina autobusa su bili Crnogorci, a ostali putnici su bili iz Hrvatskog Prigorja, Zagorja, Zagreba, Osijeka ...

Izabrali smo najkraći put, kroz Bosnu, ali ne može jednostavno: jedan granični prijelaz bio je zatvoren zbog oborinskih voda, a na drugome se ispriječila ogromna kamena gromada, te umjesto desetak sati, putovanje je trajalo dvadeset sati. Naravno, sa usputnim odmorima u

Sarajevu i dužim zadržavanjem u Mostaru: obilazak grada, još „starijeg“ Starog mosta, Kujundžiluka, kafe, kupovine raznih džidža ...

Stigli smo u Kolašin, našu „bazu“, kojega smo svaki dan upoznavali u dnevnim i noćnim šetnjama.

U Pansionu „Kolašin“, našoj „kući na ševeru“, susreli smo Danijelu Stešević, doktoricu bioloških nauka, docenticu na Univerzitetu Crne Gore. Službeno boravi u Kolašinu i vodi terensku nastavu za postdiplomce Univerziteta iz Graza, koji su oduševljeni viđenim, a posebno gostoljubivošću domaćina; trenutno se bavi i istraživanjem flore Kolašina, sprema knjigu o tome i poručuje: „Sponzori, javite se!“ Upoznaje nas da u Kolašinu postoji i zajednica tango plesa, a svake godine se organizira tango kamp, na kojem sudjeluju i Zagrepčanke.

Putovi su nas vodili na Jezerine, Biogradsko jezero, Durmitor - Žabljak, kanjon Tare - most na Lever Tari, Crno jezero, manastir Morača, Podgoricu ...

I opet smo zanimali od tolike ljepote: starih nacionalnih parkova, stabala sa preko 50 metara visine, nedirnete prirode, čistog zraka i vode, tišine od koje zaboje uši, „aromaterapije“ biljnog svijeta ...

Na Žabljaku smo sreli sretnog i zadovoljnog čovjeka, Vuka Goranovića, pastira. Ovaj 30-godišnjak profesionalni je čobanin sa 170 ovaca, koji ne može ni podmiriti svu potražnju za sirom, mlijekom, skorupom ... Kaže: ja sam sretan i zadovoljan, od 8-15 je sa ovcama, navečer je sijelo, pričanje priča, gusle i „ljubikolo“. Svakog 13. jula je „VAŠER“ - veliko okupljanje naroda, sportski susreti, utrke konja, a da je za nezavisnu evropsku Crnu Goru zorno nam je predočio skinuvši džemper i pokazavši odgovarajuću majicu. Jedina njegova zamjerka je prerano penzioniranje ljudi, te kaže: „Otiša je u penziju sa 42 godine, a tek se razigra!“

Dirljiv je bio posjet mjestu i partizanskom groblju Breza: svi mještani izlazili su iz kuća, častili nas raznim delicijama, Gojko Todorović čekao je našu povorku i sve pozvao na čašćenje i pjesmu. Baka Sava Marić (Janković) autentično je svjedočila o prošlim vremenima, antifašističkom pokretu u ovome kraju i zločinima okupatora.

Sve nas se posebno dojmio i posjet Zavičajnom muzeju Kolašina, gdje nam je kustosica, Draginja Kujović govorila o povijesti Kolašina, zbirka fotografija i dokumenata posebno od Balkanskih ratova, Prvog i Drugog svjetskog rata, poginuloj mladosti za slobodu ...

Gastronomija je posebna priča: rakije: loza, kruškovača, orahovača, kačamak na krtole, kisjelo mlijeko, teletina, janjetina „očeš li kuvanu, pečenu?“, priganice, lisnati sir, stari sir, skorup, pekmez od drenjka, kupina, borovica, šljiva ... Podsjetilo me je to na dane djetinjstva kad su nas slali u planinu „da se popravimo“ ...

Domaćini u našoj „bazi“ – Kolašinu, Dragica i Nebojša Četković pokazali su i dokazali neprolaznu crnogorsku gostoljubivost, nema toga što ne bi učinili za nas, ugstili su nas kao da smo rod najrođeniji ...

Naravno, slušali smo priče i predanja Kolašinaca. Tako, jedna od uvriježenih tvrdnji, koja me se naravno, dojmila, glasi: „Bulatovići su posebno inteligentni i uporni; Vasojevke su izrazito vrijedne i pametne žene, a Vasojevići su veliki zavodnici i ljubavnici!“

Botanička bašta u Kolašinu, prva bašta sa kontinentalnom florom u Crnoj Gori i crnogorski Zagrepčanin Danijel Vincek: vitalni i šarmantni gotovo 90-godišnjak objasnio nam je svaku biljku: od otrovne kukute (za koju kaže: moja žena je brižljivo njeguje), do biljaka za „povremenu“ upotrebu za ženski i muški rod („da ti ni jedna ne odvede dragoga“, za bolju krv – afrodizijak ...); Kolašinska bašta poznata je u svijetu i mnogi je obilaze, kako zbog endemskih vrsta, tako i zbog brojnih ljekovitih trava. Želja im je da se napravi i arboretum, da bi se predstavilo i raznoliko drveće.

Nacionalni restorani: Savardak i Vodenica primjer su kakvi trebaju biti autentični nacionalni restorani, od uređenja do gastronomske ponude (v. fotografije na str. 43). Kačamak na krtole bio je obavezan na meniju, kao i pastrve, kisjelo mlijeko ...

Naravno da smo posjetili velikog kipara, Miodraga Šćepanovića, u njegovoj kući i improviziranom ateljeu, jer državne institucije nemaju vremena da održe obećanje i omoguće ovom umjetniku odgovarajući prostor za rad (kaže: dovoljno mi je 20-tak kvadrata za rad na skulpturama ...).

Naš posjet manastiru Morača bio je najavljen i skoro dva sata družili smo se sa karizmatičnim igumanom manastira, arhimandritom Rafailom (Radom) Kalikom. U posebnom manastirskom ozračju iguman Rafailo detaljno je govorio o osnivanju manastira (1252. godine), vrlo vrijednim predmetima, freski Bogorodice sa Hristom i dva anđela, a posebno o freski „Gavran hrani Proroka Iliju“, rangiranoj kao drugoj najznačajnijoj freski na svijetu. Počašćeni smo rakijom, a „pala“ je i pjesma i blagoslov.

Kolašin je prekrasan gradić, svježeg zraka, divne vode, hrane i ljudi, a posebno me se dojmilo što nema nijedne nakaradne građevine, sve su kuće skromne ili malo više komforne, u planinskom stilu, pejzaž ne nagrđuju nikakvi čardaci tako uobičajeni u cijeloj regiji.

Ljudi su oduševljeni, kažu da nisu mogli ni sanjati toliko kontrasnih ljepota na tako malom prostoru, od planina do mora i da, naravno, doći će opet i više se zadržati.

Posebno smo zahvalni našem Kolašincu, Danilu Iveziću, koji je pomno sastavio itinerer puta, sva mjesta i znamenitosti koje treba obići.

Trebam li reći kojim smo sve „suvenerima“ natrpali autobus?

Završit ću odgovorom Prigorca Franje, na moje pitanje o dojmovima o prirodi i ljudima: „Dobre je, se je dobro ...“ (kako li bi to Crnogorac rekao?)

Milanka Bulatović

Gospodin Marinko Mijović jedan je od doajena Zajednice Crnogoraca Pule i autor pet zapaženih knjiga aforizama: „Ako niste znali ...“ (Zagreb, 2008), „Iz malog džepa“ (Zagreb, 2009), „Bio je obilježen, zato mu na grobu nema obilježja“ (Zagreb - Pula, 2009), „Pune torbe pretvorbe“ (Zagreb, 2012) i „Brod bez kormilara“ (Zagreb, 2012), a brojni njegovi aforizmi dostupni su i na portalu humora i satire našim čitaocima već dobro poznatog vrhunskog crnogorskog satiričara Veljka Rajkovića (www.ljudnica.me). Kako gospodinu Mijoviću, kako sam kaže, ni jedan dan ne prođe bez zapisanog aforizma, nije trebalo dugo čekati da nam se on javi s nekim novim mislima, a sigurno nećemo dugo čekati ni na još jednu njegovu knjigu.

Čekajući novu knjigu aforizama Marinka Mijovića
MISLI S BRDOVITOG BALKANA

Zbog amena i amina potrošeno je mnogo tamjana!

Odisej je Grk, a Odiseja je naša!

Neki bi državu na Balkanu dali za općinu u Skandinaviji!

Balkan je bure baruta gdje je potpaljivao fitilj kako je ko htio!

Balkanskom cirkusu fali daska!

Kome je prošlost ispred sadašnjosti nema budućnosti.

Gdje god on umiješa svoje prste, drugima ostaje od šake do lakta!

Zasuče rukave i ... uvali se u fotelju!

Nije niti kopija, a umislio da je marka!

Od kako ga politički potkovaše, galopira u oblacima!

Da nije ovog standarda, grobari bi ostali bez posla.

Svašta se radilo, zato su hiljade bez posla!

**Zbog lopova su ostali bez posla.
Sada im ništa drugo ne preostaje nego da krađu Bogu dane!**

Nekadašnji srednji sloj nateže kraj s krajem!

**Mnogi prvoborci od 41. završili su na Golom otoku,
a mnogi prvoborci privatizacije od 91. na Djevičanskim otocima!**

Djela i riječi znamenitih ljudi u povijesti nekog naroda dugo se pamte i kroz o njima sačuvane anegdote – crtice iz života, koje ponekad pređu u narodno predanje, gubeći možda na vjerodostojnosti, ali uvijek čuvajući duh poruke koju nose. U ovom broju – u danima kada se sluša kako je najuputnije povećati plate bogatijima e da bi se značajnije povećala društvena potrošnja, u godini kada u zemlji koja je kolijevka referendumskog odlučivanja nije osporeno da korporativni čarobnjak može imati zaradu 1280 puta veću nego li sva je prilika outsource-ovana spremačica i u vrijeme kada više niko ni ne spominje švedski model socijalizma u kojem su plate bile u omjeru 1:3 – donosimo jednu crticu iz života crnogorskog Sokrata iz koje se vidi njegov pristup u „raspodjeli društvenoga blaga“.

ПОДИЈЕЛИО КАО БОГ

Дошло жито из Русије за поклон Црногорцима. Један дио од тога жита дао је књаз Никола Сули Радову из Комана да га подијели сиромашном народу у својој капетанији и рекао му да ту подјелу изврши право, као Бог.

– 'Оћу, Господару, баш ка' Бог.

Сула је диобу овога жита извршио већином међу богатијим сељацима.

Сиротиња се против овога пожалила Господару и он је позвао Сулу на одговорност.

– Сула, ја ти рекох да подијелиш жито право!

– Јесам, Господару, таман ка' Бог!

– Како као Бог?

– Тако! Којима је он дао – и ја сам им дао, а којима он није дао – нијесам им дао ни ја!

*
* *
*

Ovaj tekst preuzet je iz priloga Branislava Borilovića „Kralj Nikola u anegdotama“, dostupnog na internetskoj adresi Digitalne biblioteke crnogorske kulture MONTENEGRINA (www.montenegrina.net). No, ta anegdota se na istom portalu može naći i u prilogu Vukote B. Radulovića „Sula Radov u svom vremenu“, ali je u njoj kao akter naveden knjaz Danilo! Da li takva neujednačenost dopušta potpisniku ovih redova da iznese i jedno drukčije tumačenje „Suline pravde“? Naime, nadajući se da još nijesam prekoračio onu varljivu granicu između pamćenja i sjećanja, zakleo bih se kako sam od jednog uglednog i obrazovanog čovjeka (koji je bio doktorirao „na Valtazaru Bogišiću“) davno čuo da je umni Sula Radov – brzo shvativši da su mu bogatiji prijavljivali znatno manji urod od stvarnog ne bi li se tako više okoristili – dijelio zapravo onoliko žita koliko je ko kazao da mu je rodilo! A poslije se desilo (baš kao u onoj narodnoj priči o tamnom vilajetu, „gdje se nikad ništa ne vidi“) da su se svi kajali: oni koji nijesu prijavili tačan već manji urod žita – kajali su se što nijesu rekli pošteno, a oni koji su rekli tačno koliko im je rodilo – kajali su se što nijesu rekli više! Ta davnašnja mudrost, pretočena u narodnu pripovijetku, mogla se u nešto drukčijem obliku čuti i iz usta jednog čelnika koji je, u vrijeme dok se još vrtoglavo uspinjao na valu populizma, nekom prigodom izjavio: „Ne žale se ljudi u Crnoj Gori na mali, no na krivi dio!“

Z. Drašković

Niko ni od koga ne može tražiti da učini ono što je Nur-Doka učinio, ali svako ko dospije do posljednjih redova priče „Obraz“ moraće da se zapita kako bi postupio da je bio na Nur-Dokinu mjestu. Jer, u smutnim vremenima – koja na ovim prostorima kao da se samo sustižu – najteže odluke donosimo sami. A o tome nenadmašno svjedoči vrsni crnogorski književnik, akademik i dobitnik Trinaestojulske nagrade 2005. godine za knjigu priča „Neko zove“ iz koje smo priču sa zahvalnošću preuzeli.

Zuvdija Hodžić

O B R A Z

Sve što je disalo hitalo je u skloništa.

Bjehu navrli obijesni balisti, posundaše se sokacima, skrhaše proške, razgnječije lijehe, pljačkajući i paleći razrijeđene pravoslavne domove, koljući čeljad i stoku. Bacali su ih u zapaljene stogove sijena.

Navraniše se i na Gusinje, našlo im se na putu, sviklo. Pritiskoše ga kao povodanj.

Trupali su po kulama, tuhali, pentrali se na tavane, zabijali se u trapove i budžake, izvukujući skrivenu i upaničenu djecu i po kojeg starca, koji se, nemoćan da bježi prokletijskim prljagama, skrio u nekoj rupi, dok mine nesreća.

Ponadaše se, zaludno, da će brzo.

Neki se predadoše sami, iako su znali što ih čeka.

Balisti su ih strijeljali tek kad bi ih izmučili i izivjeli se, orgijajući.

Ovo im je za dvanaestu, za kršćenje na silu.

Za Avra Cemovića, zadužio nas je na Previji.

Mušketali su i djecu, vrnućemo im to sad.

Ničija ne sviti do zore, pa ni njihova.

Krst su nam na čelo utiskali.

Pojahali su nam na obraz. I na žene.

Galamili su, granali rukama, prsili se i pucali, sigurni u svoju snagu, ubijedeni da je došlo njihovo i da će do vijek trajati.

Banuše i pred kuću Nur-Dokinu. Skoliše je sa svih strana, zatrpaše. Bjehu doznali da je u njoj vlaško dijete, sin pokojnog Jefta Dragovića, kafedžije.

Izbezumljeno i samo, uskočilo je preko bašte u njegovu kuću, nasumice.

Hrupiše na vrata kundacima, da ih razglave. Teška reza škripnu, baglami prozuko huknuše.

O, Nur-Dok, bra. Čujes li, o Nur, bra?

Iskoči, došli ti musafiri, ne srijeću se tako.

Kapidžik na vratima se pomače i otvor poklopi Nur-Dokino izborano, zgrčeno lice. Virnuše sitne oči, uvučene ispod nakostriješenih vjeđa.

Ne ulaze tako musafiri u kuću. Ne prelazi se tako Nur-Dokin prag. Nije se naučilo. Što ćete?

Otvori, Nur, znaš ti što smo došli, Vlašče, kopile, u tvojoj je poštenoj kući. Daj nam ga. To vala.

Nur-Doka pretrnu. Nije ni morao da pita, znao je da će stići, vidio je neko ovo dijete i pokazao. Ni da ga sakrije nije stigao, ni da ga izvede nekud nije mogao.

Zapecaše ga koprive znoja, do kosti, zasvrbeše.

Jest, vala, tu je. Dijete je to, siročče, ne grijешите dušu, ne priliči vam.

Sva je ta bagra ista, Nur. Porašće i ono pa će ti krv isposati. Takvi su, znaš. No otvori. Deveto im koljeno treba utrijeti, da se ne pogani zemlja. Samo je ono preteklo, spiskali smo ih sve, da se ne kote.

Sklopčano u čošku, dijete je drhtalo, prigušeno jecajući. Čulo je sve, znalo je što ga čeka. Oko njega stislo se desetoro djece, Nur-Dokine i braće mu Selja i Haruna. Njihove žene, očajne i nemoćne, lomile su prste, udarale se u grudi ili stiskale djecu.

Nur ih pogleda, obrnu se, bi mu žao djeteta. Htjede da mu kaže: ne boj se, sine, ne da tebe đedo pa da se sve obrne. Lijepo li si, nesrećno li si, nevino li si. Riječi mu zapriješe u grlu, kao koščice, ne moga da ih progune. Zagrcnu se od njih. Sjeti se braće i uzdahnu. Āe su našli da baš sad vrat krhaju, slomili se dabogda, u nevrijeme. I oni, i ovi Gusinjani, kad ne treba, kuda li su se đenuli, ugasili se, ni s knjigama se ne sastavili. Ne ostavlja se dom i čovjek sam kad je vrijeme, nevrijeme, ovakvo. Što ću sad sam? Što da činim? Sila je to, sve gori od gorega, a milosti nemaju, prsli im obrazi a ni za strah ne znaju. Boga ne poštuju. Sinoć su suturisali porodicu Aba-Goske, turili im bombe kroz pendžer, da svi izgore, zajedno sa Āurom Savovim, bjehu ga sklonili u plijevnicu, komšija im je prvi.

Namakli su i mene na muke, uprtili mi ih, težih imao nijesam, a svašta sam preko sijede glave preturio.

Pustiti ga ne mogu a držat ga u kući ne smijem. Ovo me još nahodilo nije, jadnika. Ni odbranit ga ne mogu. A moram. Što me snađe pod stare dane, pred grobom. I drugom sam nogom u njemu. Što mi to činiš, bože dragi. Što mi dušu ne uze, da me ne sramotiš ovako? Mnogo ih je, a međe ljudske nemaju, za tebe nikad nijesu ni znali. Nagodit se ne možemo, znam. Ni pomoći mi nema, sam sam. I ovo dijete, đe nade baš mene da na ovaj oganj naloži. Rekoh li ženama i đeci da vrata za sobom zatvaraju i ne izlaze, ružno je vrijeme, mećava je to, brate moj, urniše sve, ništa da ostavi. Rat brata nema.

Ne posluša me niko.

No sad, što je, tu je. U zemlju da potonem, ne mogu. Ni grobove zasramit. Neću, vala. Star sam da se brukom pokrijem, kad ću se oprati?

Kundaci zahrupiše po vratima, opet.

Nur-Doka se prenu, zabaci krupnu glavu, odlučan, ljut.

Ne igrajte se glavom, ljudi. Iz ove se kuće niko izvodio nije. Jako smo pleme, s nama su i Čeljići, ne valja nam se zamjeriti, pametno nije. Nikome oprostiti nećemo, nikome dužni ostali nijesmo. Skupićemo se brzo, tražićemo vas.

Ne laparaj, stari, ne đetinji. Šenuo si ili se sprdaš.

Prošlo je tvoje, hvala bogu.

Ne dam ga, prasnu Nur, uvrijeđen. Ne dam, ne dam ... ponovi nekoliko puta, kao da je time želio i sebe da uvjeri.

Ko te pita, stari hajvanu, strašilo bezubo.

Čalmaši se uskomešaše, odvojiše se od vrata. Po gredama zafijukaše meci, ispucani u ljutnji.

O, Nur! Obalićemo ti sijeno, navalićemo na japiju i zažditi.

Imaš đecu, pričuvaj ih dok je vrijeme.

Daj to pašće da ih ne pogani.

Ne dam, dijete je to, ograivalo je dosta. A vi, hajte i uzmite ga, ako vam može biti. Zamijeniću i njegovu i svoju glavu.

Ko ih čuva, gori je od njih.

Turićemo ti bombu, niko iskočiti neće.

O, Nur, o Nur-Dok, bra! – poznade promukli glas Seljmona Hota. O, Nur, bra, slušaj me. Branit ga ne možeš, sačuvat ga ne možeš. Zlo ti se hvata kako god obrneš. Kažem ti da ga predaš, nećemo ti đeci nista, dlaka im s glave faliti neće.

Pih, to mi Seljmon zbori, pomisli Nur. Gubalo ga što smo zajedno za sofrom izjeli. Nitkov.

O, Seljmon, viknu, o, Seljmon, čuj me. Hoću nešto da ti rečem. Stanite!

Nagla tišina popade po svemu, naježiše se od toga.

Ha, Nur, zbori. Slušam te.

Daj mi besu da mi ovo dijete ne dirate dok ne vidim Demuša, vođu vašega. Stari smo znanci, iskaću mu ovo dijete, da mi ga oprost.

Seljmon pristade odmah, znajući dobro Demušovu narav i bjesnilo koje ga spopane kad se spomenu Vlasi, mrzio ih je iz duše, životinjski, uvjeren da su oni krivi za sve što ne valja na ovom svijetu.

Stanite! O, Nur-Dok, iskoči, hajde. Dadoh ti riječ, vala. Jamčim, puškom.

Za vratima, Nur pozva najstarijeg sina koji s karabinom čučaše kraj pendžera.

Evo ti bomba, Kadur. Ako se primaknu i navale: udri. Ne daj ih u kuću i ugla-vite vrata. Žene i sitnež neka se povuku u klijet, sigurnije je.

Smače rezu i pogrbljen, tromim, staračkim hodom, siđe niz stube. Bio je natušten kao oblaci, nad Vrmošom. Bliži zemlji no nebu. Gledao je pred sobom, ali svi su osjećali da mu iz očiju sijeva i pišti bijes. Osjećali su da je nadut i može prsnuti kao srča, raznijeti i sebe i njih. Gotovo nesvjesno uperiše puške u njega, pa se razmakoše, čineći mu put.

Do kule, u kojoj se bješe smjestio Demuš, ispratiše ga nekolicina. Tu im se Nur-Doka okrenu i obrecnu.

Sikter, sikter. Sam ću gore. Đeveri mi ne trebaju. Mičite se da ne pukne bruka, da vas suturišem.

Pustiše ga da uđe sam.

Dobro, Nur, pričekaćemo, da vidimo.

Uđe u veliku sobu, zagazi runjavom serdžadom. Neki mlađi skočiše na noge, čineći mu mjesto.

O, hajde Nur, bujrum, koje dobro, glasnu se Demuš Kodra. Ostario si, viđu, smrknut si. Da te bolest nije savila.

Dobro sam Demuš, ništa mi nije. No svrnuh da ti rečem: u kući mi je Vlašče, sin Jefta Dragovića, strknuo pravo u ruke. Pa dođoh da ti ga prijavim, naredio si tako, čuo sam.

Pametno si učinio Nur. Aferim. Glavu ću skinuti svakome ko im ruku pruži, zaklaću, poprštiću da se ne kote, majku im kaursku. U prah ću sve, i žene, i đecu, i mal im. Zapamtiće Demuš Kodru, he. Vriskaće kad mi se ime pomene, sna imati neće, ni od mene mrtvoga. Izbiskao sam, očistio sve od pogani. Zbog njih je carstvo propalo, turčili su se da ga upropaste, gradili su džamije a pod zemljom su crkve imali. Nikad vjere u njih.

Demuš, još nešto sam htio.

Što Nur, zbori.

Neka ga ne muče, dijete je, neka ga prevare i pucaju odmah, učini mi to, zbog moje dece.

Dobro, de, neka ti bude. Jarani smo stari.

S rukom na lijevoj strani grudi i naklonom, Nur-Doka se pozdravi i izađe. (Neka sad bude tako Demuš, neka, ali vam to Nur neće zaboraviti. Kad-tad ti ćeš mi prvi platiti za ovo, oprostiti neću, ako ja ne mognem i ne stignem, amanet ću

ostaviti, hoću vala).

Što je rekao Demuš – prekidoše ga iz razmišljanja.

Je li ti dao medalju, hihi, hi.

Zapitkivali su, dirkali. Bješe ga nategao bijes što je prijetio da provali i sikne no on ga savlada, pređe i preko njihovih podrugivanja. Gazio je nogu pred nogom, da se smiri, pa tek onda prozbori.

Demuš me ubijedio da vam ono Vlašče predam i ja sam pristao. Prijatelji smo, neću da mu se zamjeram. Rekao je da ga ne mučite, no da ga ubijete, odmah, čim ga izvedem na stube. Zavaraćemo ga, vi krenite uz sokak, neka vidi da idete. Trojicu postavite ispod stuba da sačekaju.

I kažite Demušu, tražio je, da zna.

Sad ću ja. Hajde, recite svojim, nek se sprema.

Hoće, ne brini. Noćas idemo, vraćamo se. Čuli smo da su ovamo krenule brigade onih komunarskih skotova. Obavijestio ih neko za ovo naše kupljenje. Dočekaćemo ih gore, satrijećemo, da se priča. Haha, ha.

Nur-Doka uđe u kuću. Opkoliše ga svi, nestrpljivi, uzbuđeni.

Dobro je, razvedri ih Nur, dobro je, đeco. Demuš mu je oprostio život. Straši se partizana, idu ovamo, a zna da je Harun s njima. Može mu valjati, ne zna se što vrijeme nosi i ko će biti kadija. A na njega su čekali, on je jedini pretekao, htjeli su da dovrše.

Djeca zagrajaše, obradovana. Obisnuše mu se oko vrata, poljubiše ga. Žene pustiše suze. Dječak ustade, zbunjeno, ne znajući šta bi s rukama.

Samo, moramo ga prebaciti u kuću Etovu, on je dobro sa Talijanima, propustiće ga da provede ovi dijete do Vasojevića, do njegovih. Tako ćemo i mi i ono skinuti brigu s vrata.

Meša, obrnu se sinu, trkni do Etema i kaži da sam poručio da noćas dođe za ovo Jeftovo dijete i prihvati ga.

Hajd, sine. Ne boj se, eno ih će idu, vidite i sami.

Hoću babo, evo, odmah, evo.

Gurnu vrata i propusti ga da prođe. Meša gotovo i ne zakorači na drugu prečagu a puške graknuše. On se savi, pokuša da se dohvati za čamovu perdu, ali mu ruka skliznu kao tuđa, prelomi se i on pade niz stube, krckavo, kao da puca džam. Jeknu, dvaput, zakoprca se, zgrči i smiri. Nur-Doka stisnu pušku, grčevito, okrenu je da puca, da iskali i oduši, ali mu ona ispade iz ruku. Slomljen i otežao, pritisnut bolom, siđe niz stube. Balisti zaminuše uz obor, preskočiše proške, ne osvrćući se.

Nur-Doka uze opušteno tijelo u naručje, smeteno zureći u njega. Bio je prekinut u pasu, kao pogođen u trbuh. Onda se uspravi i dok mu je brada podrhtavala, zajeca.

Meša, dijete moje, Meša sine, oprosti babu svome, oprosti.

Žene zavriskaše.

Lele nama, kuku, kuku ... oj, oj.

Uznosio ga je uz stube, mrmljajući nešto u bradu, odsutan za sve, ne videći ništa.

Oprosti mi, sine, morao sam. Meša, Meško, sine, Meka moj.

Milovao ga je po kosi, kudravoj i svilenoj kao kukuruzna šaš, položenog na pustačiji.

Oprosti, sine, oprosti babu ... morao je ...

Nur-Doka nije mogao da ustavi suze. I vlaško dijete, u čošku, grcalo je, sklupčano i samo.

EVROPSKI FONDOVI I NACIONALNE MANJINE

U broju 85 čitaoci su (na str. 30) mogli pročitati poziv predsjednika Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske gospodina Aleksandra Tolnauera upućen svim udrugama i manjinskim ustanovama da prate internetsku stranicu Evropske komisije u Zagrebu i posebno stranicu Vladinog Ureda za udruge (www.uzuvrh.hr) koji se, po njegovim riječima, veoma solidno pripremio da udrugama ponudi i savjete i edukaciju kroz seminare i ogleadne radionice, što je posebno značajno ako se zna da ne postoji EU fond koji bi bio namjenjen isključivo nacionalnim manjinama, već se u okviru brojnih projekata moraju pronalaziti oni na koje nacionalne manjine mogu aplicirati.

U ovom broju navodimo kako je u prilogu o finansiranju projekata koji se sprovode evropskim novcem objavljenom u multinacionalnom magazinu PRIZMA (HTV 1, 30.8.2014.) posebno bilo riječi o zajedničkom projektu Evropske unije i Vijeća Evrope „Unaprjeđenje ljudskih prava i zaštite manjina u jugoistočnoj Europi“, koji se fokusira na poboljšanje ostvarivanja prava manjina na raznim razinama vlasti u jugoistočnoj Evropi na temelju standarda Vijeća Evrope u ovom području. Zemlje korisnice ovog zajedničkog projekta su Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora, Srbija, Makedonija i Kosovo.

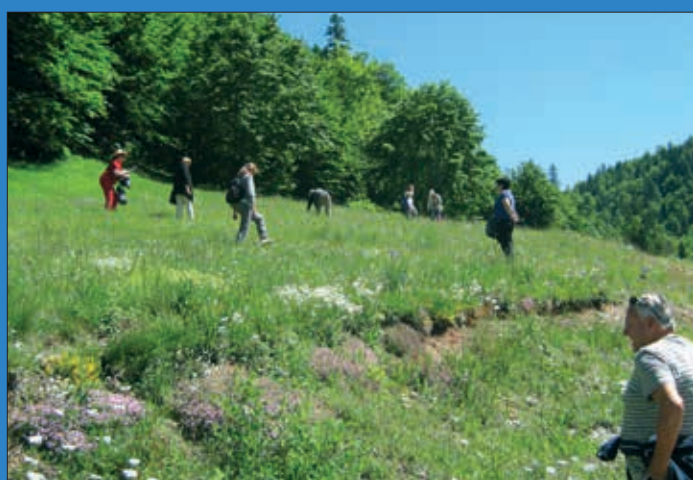
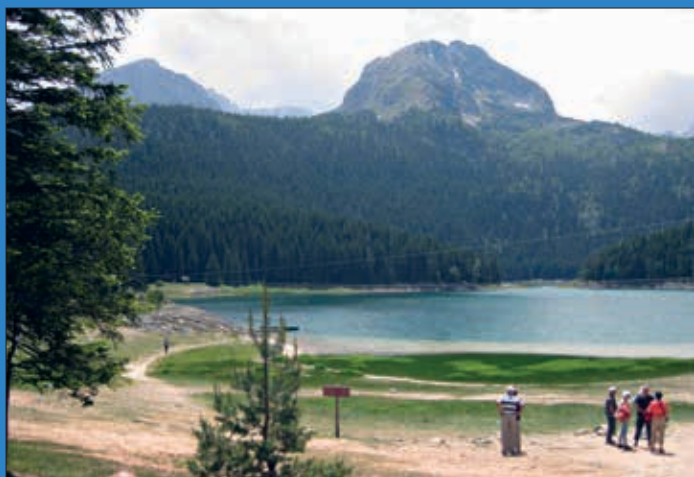

U tom prilogu na HTV je pomoćnik ravnatelja Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske dr. sc. Aleksa Đokić naglasio da to nije jedini otvoreni projekt u okviru kog se mogu javljati manjinske uduge. Govoreći o brojnosti tih projekata, on je iznio stav da polako ulazimo u vremena kada će dostupni evropski fondovi prevazilaziti kapacitete svih, uključujući i predstavnike manjinskih udruga te preporučio „manjincima“ da uvijek prate internetske stranice Vladinog Ureda za udruge kao i stranice struktturnifondovi.hr na kojima se nalaze sve relevantne informacije o brojnim natječajima za fondove Evropske unije. Pri tome treba imati na umu da ni jedan projekt nije premalen, da svako partnerstvo u projektu donosi nova znanja, da stvara kredibilitet udruge te da svaki uspješno proveden projekt znači bolju zaštitu manjinskih prava.

Među brojnim otvorenim natječajima posebnu pažnju sigurno zavrijeđuje natječaj za evropske projekte saradnje programa „EU Kreativna Europa – potprogram Kultura“. Program „EU Kreativna Europa (2014. - 2020.)“ usvojio je Evropski parlament krajem 2013. godine.

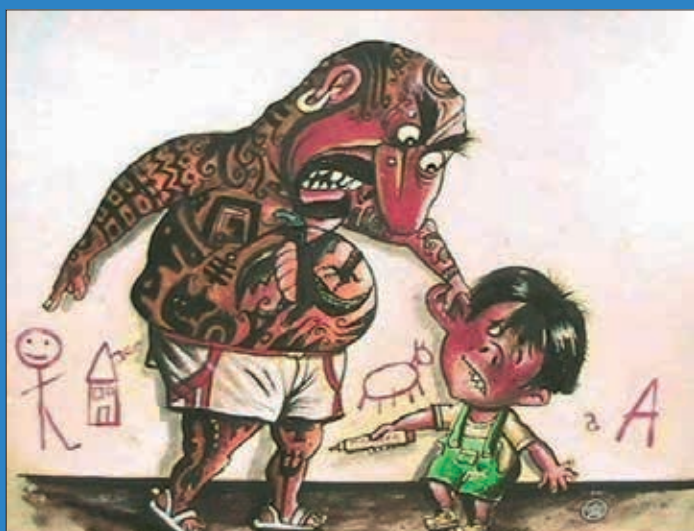
U potprogramu „Kultura“ mogu sudjelovati sve pravne osobe (privatne i javne), ali i tijela nacionalne, regionalne i lokalne vlasti čija osnovna djelatnost pripada djelokrugu kulture te se nalaze u jednoj od 28 zemalja članica EU. U posebne aktivnosti potprograma „Kultura“ spada i dodjeljivanje nagrada EU u cilju poticanja veće vidljivosti raznolikosti i bogatstva evropske kulture te interkulturalnog dijaloga i međusobnog razumijevanja, zatim poticanju transnacionalne cirkulacije književnosti te isticanju izvrsnih primjera staranja o kulturnoj baštini i važnosti truda uloženog u podizanje svijesti građana o vrijednosti kulturne baštine za evropsko društvo.

Sa izleta u Crnu Goru članova Društva „Montenegro“ Zagreb (20. - 25.6.2014.)

GALERIJA „MONTENEGRINA“

*INTERNACIONALNI KONKURS ZA KARIKATURU U BOLANGIRU (INDIJA)
Tema „Bijes“*

Prva nagrada Darku Drljeviću

Počasno priznanje Luki Lagatoru

SVEČANO OBILJEŽAVANJE DANA DRŽAVNOSTI CRNE GORE U RIJECI I SPLITU

Sa svečane akademije u Dvorani hrvatskog kulturnog doma na Sušaku održane povodom Dana državnosti Crne Gore i 13. julskog ustanka

Sa svečane proslave Dana državnosti Crne Gore u Splitu